

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
TEGEVUSARUANNE 2018

KINNITATUD
Eesti Rahvusraamatukogu nõukogu
09. aprilli 2019. a
otsusega nr 1-1/11

SISUKORD

1. Üldhinnang	3
2. Eesti kirjasõna maailma	5
3. Kogud ja e-kogud	10
4. RR kompetentsikeskusena	13
5. Raamatukogu kasutamine	16
6. Avatud raamatukogukeskkond	22
6.1. Kultuurikeskus. Kommunikatsiooni- ja turundustegevus	25
7. Organisatsiooni arendamine	27
Lisa 1. RR-i kogude arvestus	30
Lisa 2. RR-i 2018. aasta tulemusnäitajad	33

1. Üldhinnang

Eesti Rahvusraamatukogu 2018. aasta tegevuskava lähtus raamatukogu missioonist säilitada Eesti kultuuripärandit ning olla sillaks teadmiste ja inimeste vahel. Hoidsime oma pilgu visioonil olla uue põlvkonna raamatukogu Euroopa haridus- ja kultuurimaastikul. 2018. aasta tulemusi analüüsid saame tõdeda, et aasta oli edukas ja eesmärkide täitmiseks tehtud tegevused kandsid vilja. Peamised tegevusfookused olid suunatud kogude ja teenuste kättesaadavuse suurendamisele ning teenusepõhise organisatsiooni arendamisele.

Eesti Rahvusraamatukogu (edaspidi RR) tähistas koos Eesti Vabariigiga 2018. aastal 100. aastapäeva. Selle olulise tähtpäeva väärikas ning mõtestatud tähistamine kajastus ka raamatukogu 2018. aasta tegevuseesmärkides. Olulisimad ettevõtmised selles vallas olid esinduslik raamatunäitus ja kultuuriprogramm *Sada aastat kirjandust*, mis andsid ülevaate rahvuskirjanduse suundumustest kümnel kümnendil, ning Baltimaade rahvusraamatukogude ühisnäitus kolme riigi kirjastamistegevusest kahe maailmasõja vahel *Keelu alla! Balti raamat 1918–1940*, samuti näitus *Riigiraamatukogu 100*, mis tutvustas parlamendiraamatukogu kujunemist. Juubeliaasta tippündmuseks olid Piret Lotmani monograafia *Eesti Rahvusraamatukogu 1918–2018* ilmumine, rahvusraamatukogude mõju ja rolli ühiskonnas käsitletud RR-i juubelikonverents *Imagine a National Library* ning RR-i juubeligala.

2018. aasta oli lähiaastateks uute sihtide seadmise aasta. Väärtuslikuks ja sisukaks organisatsiooni arengu mõttes kujunes strateegiaprotsess ise, mis toimus laialdase kaasamisena ja milles osales üle 100 RR-i töötaja.

Organisatsiooni arendamise vallas oli mullu peatähelepanu teenuspõhiseks organisatsiooniks kujunemisel. Rakendasime teenuste portfelli juhtimist: tegelesime teenuste kaardistamise, analüüsimise, hindamise ja kinnitamisega. Kujundasime välja teenuste kvaliteedinäitajate süsteemi, milles kirjeldatud mõõdikud on kooskõlas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi avalike teenuste registri näitajatega. Lõime teenusejuhtide koolitamiseks aastaringse seminarisarja ning RR-i töötajate ja kasutajate infokirjaoskuse arendamiseks koolitussarja ja veebipõhise kanali. Viisime edukalt läbi Rahandusministeeriumi kaudu rahastatud projekti, et luua RR-i juhtimissüsteemi terviklik kirjeldus, milles on kirjeldatud kõik selle elemendid ja juhtimistegevuste aastakalender.

Kogude säilitamise ning andmete ja teenuste kättesaadavaks tegemise vallas oli kõige mahukamaks arendusprojektiks raadiokiip tehnoloogial (RFID) põhineva raamatukaitse süsteemi terviklahenduse loomine. Raamatukaitse süsteemi terviklahendus tagab nüüd teavikute kaitse ja ressursimahukate protsesside efektiivsuse, tõstab kliendi vaates teenuse kvaliteeti ja kasutusmugavust. Algas digitaalarhiivi DIGAR analüüs, mis on uue platvormi tellimise ettevalmistuseks. Koostati DIGAR-i ühise kasutajaliidese funktsionaalne kirjeldus. Alustati ajakirjade trükifailide avaldamist DIGAR-i Eesti artiklite portaalil. Viidi läbi e-väljaannete laenutuse sotsiaalseid ja majanduslikke aspekte vaatlev analüüs, mis on aluseks avaliku ja ühtse üle-eestilise e-väljaannete laenutusteenuse arendamiseks. Jätkus töö uuele väljaannete kataloogimisstandardile RDA (Resource Description and Access) üleminekuks. Kaardistati isikuandmete töötluse ja haldamise vastavus isikuandmete kaitse üldmääruse tingimustele ja asuti andmete töötlust ja haldamist määrusega vastavusse viima. Loodi RR-i uus koduleht. Esitati edukas taotlus EAS-i innovatsiooni edendavate hangete toetamise vooru projektiga *Raamatud*

liikuma raamatukogudevahelise laenutuse (RVL) teenuse arendamiseks, projektiga alustatakse 2019. a. RR osales koos Kultuuriministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga raamatukogusüsteemide valitsemismudeli ja kestlikkuse analüüsis, mille tulemused on aluseks raamatukogusüsteemi arendusplaani koostamisel. RR-i arvutitöökohtade haldus viidi üle Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskusesse.

Eriti rõõmustas meid mullune lugemisala külastuste hüppeline kasv, kojulaenutuste ja haridustegevustes osalejate arvu suurenemine. Kogude kättesaadavuse suurendamiseks jõudsimme digiteeritud lehekülgede mahu osas esmakordselt poole miljoni ületamiseni. Üsna ootuspäraseks osutus uute registreeritud kasutajate arvu vähenemine, kuna RR-i hoone on kõigile avatud ja teenuseid saab kasutada ka ilma registreerimiseta. RR-i andmebaaside kasutus oli 6% võrra 2017. a koondtulemusest madalam, selle põhjuseks oli uue kodulehe külastuste vähenemine rohkem kui poole võrra. See on tingitud muutusest statistika kogumise korras: RR-i kodulehe uus platvorm fikseerib kõik ühe külastaja poolt aasta jooksul tehtud korduvkülastused ühe külastusena.

2018. aasta tulemused võrrelduna 2017. aasta tulemustega			
RR-i soovitusindeks 73% (2018. a eesmärk 65%)	Lugemisala füüsiliste külastuste arv +25% 2017. a 135 125 2018. a 169 228	Registreeritud uued kasutajad -16% 2017. a 8065 2018. a 6732	Kojulaenutuste arv +15% 2017. a 29 256 2018. a 33 701
Haridustegevustes osalenute arv +65% 2017. a 1950 2018. a 3226	RR-i andmebaaside kasutus -6% 2017. a 2 706 472 2018. a 2 551 801	Trükifailide hankimine 99,8 % (2018. a eesmärk 95%)	Digiteeritud lehekülgede arv 530 550 (2018. a eesmärk 450 000)

Teeninduskvaliteet on raamatukogutöö kõige kõrgemalt hinnatud indikaator, mille jälgimine on avalikku teenust pakkuva organisatsiooni üks olulisemaid näitajaid. RR-is on teeninduskvaliteeti pidevalt jälgitud juba viis aastat, klientide tagasisidet kogutakse teenuste soovitusindeksi küsitluste abil.

Soovitusindeks 2016	Soovitusindeks 2017	Soovitusindeks 2018
64%	59,1%	73%

Aasta aastalt on RR-i soovitusindeks tõusnud, ületades 2018. a lõpuks 73% piiri. Näitaja tõus annab tunnistust sellest, et laiapõhjalised tegevused teeninduskvaliteedi tõstmise, ühtlustamise ning teenuste kasutajasõbralikumaks muutmise nimel on vilja kandnud.

RR-i 2018. a tegevusaruanne on ülesehituselt teenuspõhise organisatsiooni ja teenuste strateegiliste eesmärkide tulemuste ülevaade, andes hinnangu aasta ja strateegiaperioodi tulemuslikkusele. Teenused on tegevuseesmärkide alusel kirjeldatud strateegiapeatükkide alajaotistena.

2. Eesti kirjasõna maailma

Strateegiaperioodi üks peamisi suundi oli Eesti väljaannete täieliku digitaalse kogu loomine, milleni jõudmiseks seati strateegiline eesmärk *Eesti kirjasõna maailma*. Sihiks oli teha strateegiaperioodi lõpuks digitaalselt kättesaadavaks 50% Eesti perioodilistest väljaannetest ja 10% raamatutest, realselt olid digitaalselt kättesaadavad 9% raamatutest ning 26% perioodikast. Hinnates viimaste aastate tegevusi, peame tõdema, et olemasolevate ressursidega ei olnud plaanid realselt täidetavad. RR on aga aktiivselt panustamas trükipärandi massdigiteerimise üleriigilise projekti käivitamise, mis koostööprojektina tagab Eesti kultuuripärandi suuremahulise digitaalselt kättesaadavaks tegemise. Oluline oli RR-i digiteerimismahtude kasv, Kirjastajaportaali arenduse jätkamine ja ERB-i teenuse ärianalüüsi projekti ettevalmistamine. Viimati nimetatud tegevused ei lõppenud küll strateegiaperioodi jooksul, aga kindlad sammud edaspidiseks on tehtud. Kõige suurem mure e-väljaannete kättesaadavaks tegemisel on jätkuvalt seotud otsinguportaali teenusega. Lahendame selle olukorra koostöös RMIT-i IT-meeskonnaga. Väga oluline on uute teenuste tulemuslik toimimine, digitaalsete kogude kättesaadavaks tegemine on tänasel päeval lahutamatu seotud autoriõiguse ja isikuandmete kaitsega. Viimaste aastate suur töö seoses säilituseksemplari seaduse rakendamisega on tänaseks kujunenud tavapäraseks ja hästi reguleeritud tegevuseks, mille aluseks on RR-is viimastel aastatel toimunud suured töökorralduslikud muudatused ja spetsialistide pühendumus ning väga hea koostöö kirjastajate ja raamatukogudega.

Digiteerimise ja koopiade valmistamise teenuse põhirõhk oli reprodutseerimiskava täitmisel, Kultuurkapitali ning Rahvusrhiivi *Rahvuskaslaste programmi* toetuste abil kultuuriajakirja *Tulimuld* (1950–1993) ja võõrkeelsete aadressraamatute digiteerimisel. Eelpool mainitud nimetused, RR-i 100. aastapäevaks digiteeritud ning RR-i kirjastatud väljaanded lisati meie kogusid tutvustavate kollektsioonide nimekirja. Esmakordselt õnnestus 2018. a ületada teenuse eesmärgiks seatud lehekülgede arv: kokku digiteeriti 530 550 lehekülge, sh 2613 plakatit ja 384 kaarti (2017. a 426 000 lk, sh 2730 plakatit ja 260 kaarti). Tartu Ülikooli teadlaste koostööprojekti raames digiteeriti Narva kirikuraamatukogule kuulunud haruldasi väljaandeid (217 ladinakeelset dissertatsiooni). Oodatust rohkem digiteeriti säilituseksemplare (774 nimetust, 2017. a 661). Jätkus Riigikogu ja Eesti maakondade ajalooteemaliste pisitrükiste digiteerimine (üle 3000 lk). Enne 1941. aastat ilmunud ajakirjadest digiteeriti 94 nimetust (73 400 lk) spordi-, meelelahutus-, kodu- ja pereajakirju. Perioodika digiteerimist tellisid ka mäluasutused: digiteeriti *Läänemaa Muuseumi toimetised* (2006–2017) ja *Ehituskunst* (1981–2003). Peale 1940. aastat ilmunud ajalehti digiteeriti vaid 5 nimetust ja teisel poolaastal tegevus serverimahu puudumise tõttu peatati. 2018. a telliti Soome Rahvusraamatukogu Mikkeli digiteerimiskeskuselt saksakeelse ajalehe *Revalsche Zeitung* skaneerimine ja aasta lõpuks arhiveeriti kogu nimetus. Digiteerimistellimusi laekus üle 250, sh 85 EOD (eBooks on Demand) tellimust (2017. a 230, sh 81 EOD tellimust). Kopeerimistellimuste osas kasvas iseteeninduse osatähtsus (kasv ligi 23%), põhjuseks oli lugejate koopialeiti sulgemine ja üleminek iseteenindusele. Tervikuna oli aasta edukas, sest digiteerimise maht ületas esmakordselt poole miljoni piiri ja reprodutseerimisplaan täideti ning mõne laadi osas ületati. Ka kasutajate tagasiside oli positiivne (SI 100%). Toimusid olulised koolitused (D. Williamsi töötod, USA), mille tulemusena paranes digiteerimiskeskuses kvaliteedi jälgimise süsteem.

Digitaalarhiivi DIGAR (www.digar.ee) kasutamine on aastate lõikes järjest kasvanud: kasutus tõusis ca 22%, 299 024-lt sessioonilt 2017. a 365 942 sessioonini 2018. a. 2018. a lõpu seisuga oli digitaalarhiivis DIGAR kokku 59 438 nimetust (aasta jooksul lisandus 12 817 nimetust)

väljaandeid. Võrreldes 2017. a-ga lisandus tunduvalt rohkem raamatuid (6205 vs. 5445, kokku 25 660) ning kartograafiaväljaandeid (607 vs. 949, kokku 2505), samuti trükigraafikateavikuid (plakateid 2824). Suurenes ka helisalvestiste arhiveerimine.

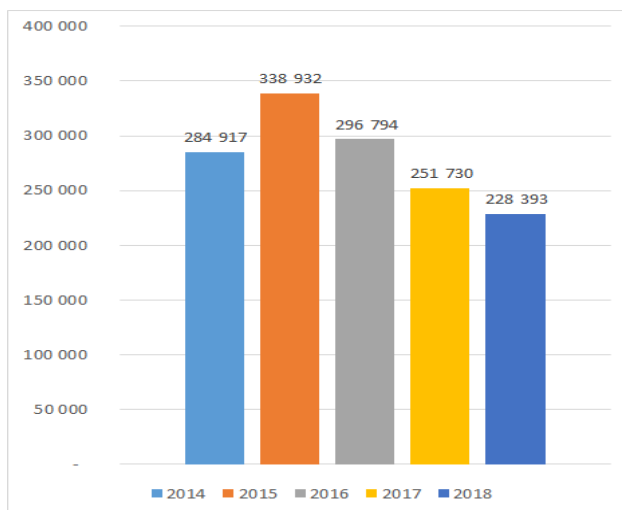
Ka **DIGAR-i Eesti artiklite portaali (dea.digar.ee)** kasutus kasvas, ligi 33% – 999 293 sessioonilt 2017. a 1 326 232 sessioonini 2018. a. DIGAR-i Eesti artiklite portaalil oli aasta lõpu seisuga 1925 nimetust, s.o 368 201 numbrit, 3 253 517 lk ja 5 702 533 artiklit. Kasvas segmenteerimise kiirus: kui 2017. a segmenteeris töötaja 46 lk/h, siis 2018. a 53 lk/h. 2018. a viimase nelja kuu keskmine kiirus oli lausa 63 lk/h. Aasta keskmist näitajat mõjutas kahtlemata ka asjaolu, et segmenteerijad osalesid teatud koormusega ka ülemajalises teavikute kiibistamise (RFID) projektis.

Digitaalarhiivi DIGAR ja DIGAR-i Eesti artiklite portaali arendustööd ei olnud 2018. a mahukad, kuna olulisel määral mõjutasid seda nii seoses uue Kirjastajaportaali arendustöödega lähiajal muutuvad töövood kui ka kahe keskkonna asemel uue, ühise digitaalarhiivikeskkonna hanke planeerimine. DIGAR-i veebikeskkonnas lisandus kollektsoonide loomise ja kuvamise võimalus. Kollektsoone luuakse kasutajatele temaatiliste ürituste (nt EV 100, RR 100) ja näituste (*100 Eesti õigusraamatut*) tutvustamiseks. DIGAR-i Eesti artiklite portaali olulisemad muudatused olid varasema Digiteeritud Eesti ajalehtede andmebaasi (dea.nlib.ee) sisu ülekandmine ja *Riigi Teataja* 100. sünnipäeva tähistamiseks 1918–1944 ilmunud väljaande kättesaadavaks tegemine koostöös Justiitsministeeriumiga. Digiteeritud Eesti ajalehtede andmebaasist kanti DIGAR-i Eesti artiklite portaali üle kokku 1 007 836 lehekülge a-il 1821–1944 ilmunud ajalehti. 2019. a tuleb veel teha andmete ülekande lõplik kontroll ning lahendada vana keskkonna püsilinkide suunamine uude keskkonda, siis saab vana keskkonna sulgeda. *Riigi Teataja 100* projekti raames töödeldi kokku 2395 faili (portaali lisandus kokku 34 985 lk). Koostöös osalesid aktiivselt ka Justiitsministeeriumi töötajad – kontrolliti ja vajadusel parandati õigusaktide automaatset targituvastust ning lisati aktidele märksõnu. Projekti käigus täienesid otsinguvõimalused.

Digitaalarhiivi ainese jagunemine kahe keskkonna vahel – eriti perioodika puhul, kus mõnel juhul on üks väljaanne olenevalt konkreetse numbril ilmumisaastast jagunenud kahe keskkonna vahel – on paratamatult kasutajatele ebamugav ja segadust tekitav. Eesmärk on nii digiainese arhiveerimisel kui ka selle kasutajatele kättesaadavaks tegemisel keskkonnad koondada. Uue digitaalarhiivi hange on kavandatud 2019. aastasse.

Strateegilise eesmärgi *Eesti kirjasõna maailma* täitmise eelduseks digitaalses maailmas on raamatukogu kogusid peegeldavate andmete kättesaadavus. Seda eemärki täidab **teavikute kataloogimine**, mis toetab mitmeid raamatukogu teenuseid, sh rahvusbibliograafia koostamist. Kataloogimistegevuste kvaliteedi tagamise sihiks on, et 85% rahvusteavikuist kirjeldatakse 24 tunni vältel ja auvised ning haruldased raamatud kahe tööpäeva jooksul ning et 85% välisteavikutest kirjeldatakse kahe tööpäeva jooksul ning auvised ühe kuu vältel. 2018. a koostati seni e-kataloogis ESTER kajastamata kogude analüüs ja edasine tööplaan aastaiks 2018–2021. Selle tegevuskava kohaselt on 2021. a lõpuks e-kataloogis kajastatud kõik RR-i kogud. 2018. a tulemusi hinnates näeme, et hästiplaneeritud tegevused on vilja kandnud: raamatuid ja noote kataloogiti kaks korda rohkem (2017. a 10 046 ja 2018. a 28 667 bibliokirjet), kasvas normikirjete koostamise arv (2017. a 4927, 2018. a 6938 kirjet). Välismaiste e-raamatute paketi (150 000 nimetust) lisamine e-kataloogi ESTER suurendas märgatavalt e-raamatute kättesaadavust ning teavikute kataloogimisel püstitakse kehtestatud teenustasemetete piirides.

Eesti rahvusbibliograafia (ERB) registri pidamine on RR-i seadusejärgne ülesanne, mille eesmärgiks on rahvusteavikute andmete kogumine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine. 2018.

a registreeriti 9994 uut väljaannet. Kokku on andmebaasis 351 301 kirjet, millest kõige suurema osa moodustavad raamatud (79%). 2018. a ilmunud väljaannetest on rahvusbibliograafias registreeritud 82%, kuigi eesmärk oli vähemalt 90%. Kõikehõlmavuse eesmärgi täitmise suunas liikumiseks tuleb edaspidi veelgi tõhustada komplekteerimise ja teavikute laekumise järelevalvet. 2018. a oli andmebaasi kasutamine ca 23 300 kasutussessiooni võrra 2017. a näitajast väiksem. Samas leidis oluline nihe aset aasta teisel poolel: kasutatavus ületas 2017. a samal perioodil tehtud pöördumiste arvu.

Andmebaasi ERB kasutus 2019. a

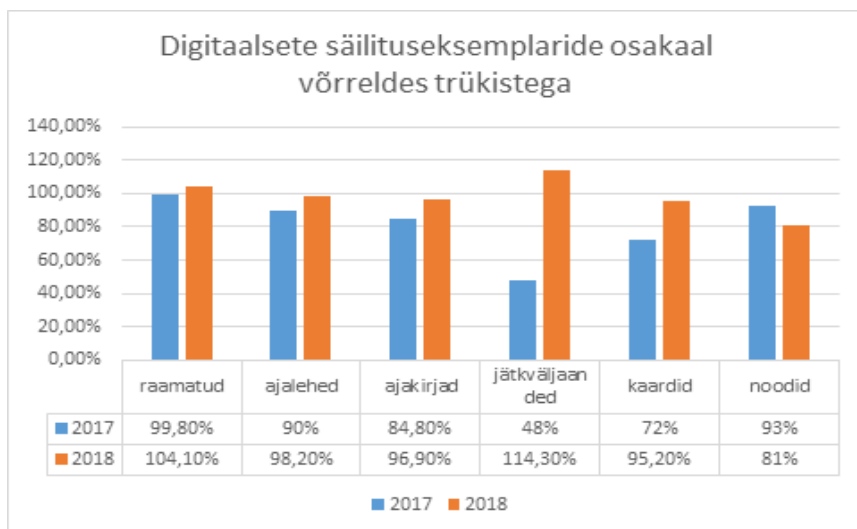
Kasutatavust võisid mõjutada teenuse tutvustused. Tartus VI Eesti digihumanitaaria konverentsil tutvustati RR-i poolt masinloetavas vormingus avaldatud andmeid ja rahvusbibliograafia teenust. Lisaks viidi läbi kaks digihumanitaaria projekti, mille käigus kasutati rahvusbibliograafia andmeid. Rahvusbibliograafia andmed on avaldatud ka RR-i avaandmete portaalis data.digar.ee. Siiski, ERB-i kasutuse loodetud 10%-list tõusu ei saavutatud. Kuna andmebaasi kasutus on aasta-aastalt vähenenud, on RR alustanud teenuse ärianalüüsi ja disaini protsessi. 2018. a rahaldas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Euroopa Liidu struktuurifondidele esitatud rahataotluse, hange viiakse läbi 2019. a I kvartalis. Teenuse arendamise eesmärk on kujundada kasutajasõbralik ja kliendikeskne rahvusbibliograafia teenus, mille koostamine ning haldamine on võimalikult efektiivne ning ressursisäästlik.

Digitaalses ühiskonnas on järjest olulisem andmete kättesaadavuse tagamine ning raamatukogus loodud andmete standardimine ja nende õigsuse tuvastamine (valideerimine), et tagada e-süsteemide koosvõime riigi infosüsteemidega. **Andmete kättesaadavaks tegemise teenuse** eesmärgiks 2018. a olid RR-i andmestrategia 2019–2022 koostamine, uuele kataloogimisstandardile RDA (Resource Description and Access) ülemineku ettevalmistamine koostöös ELNET Konsortsiumiga, RR-i digikogude avamine digihumanitaaria uuringuprojektides, isikute ja kollektiivide nimedest koosneva Eesti autoriteetfaili avaldamine ja sidumine RR-i süsteemide ja teenustega ning koostööprojektide algatamine teiste mäluasutustega. RR-i avaandmete portaalis data.digar.ee on avaldatud Eesti rahvusbibliograafia (ERB), RR-i digitaalarhiivi DIGAR ja DIGAR-i Eesti artiklite portaali andmed ja tekstid, lisaks ülevaated Eesti teadlaste poolt RR-i kogude põhjal läbiviidud digihumanitaaria projektide tulemustest. Portaalis on avaldatud ka OCLC (Online Computer Library Center) virtuaalses autoriteetfailis VIAF (Virtual Integrated Authority File) registreeritud isikute ja kollektiivide nimede normikirjed.

Viimasesse on sünkroniseeritud ka Eesti autoriteetfail. Avaandmete portaali kasutamine on kasvanud: 2017. a oli 352 ja 2018. a 1136 sessiooni. Eelpool loetletud andmed on avaldatud ka riigi avaandmete portaalis <http://opendata.riik.ee>. RR osaleb riigi avaandmete töörühma tegevuses ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi toetatud projektis *Avaandmete kasutamise*

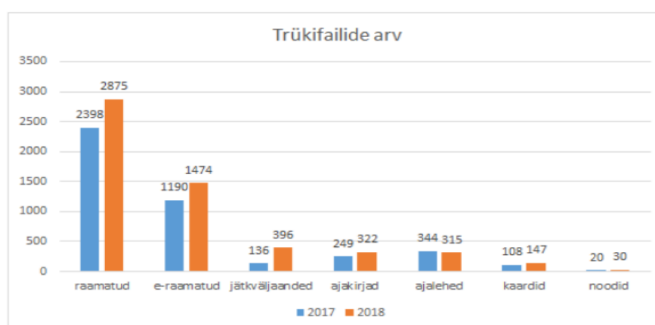
edendamise. Koostöös Rahvusarhiivi ja muuseumidega osaleb RR mäluasutuste ühiste ontoloogiate analüüsi projekti ettevalmistamises, mille rahastamise korral alustatakse 2019. aastal sõnastike analüüsi. RR juhib ka ELNET Konsortsiumi uue avaandmete töörühma tegevust. Töörühma üks esmastest eesmärkidest on Eesti märksõnastiku (EMS) avaldamine avaandmetena. 2018. a tulemusi hinnates võib tõdeda, et enamik planeeritud tegevusi viidi ellu. Suurimaks takistuseks osutus uue kataloogimisstandardi (RDA) tõlkimine rahvusvahelise arendustegevuse venimise tõttu. Teiseks kitsaskohaks oli autoriteetfaili sidumine RR-i infosüsteemidega, mis jäi tehniliste asjaolude tõttu 2018. a teostamata.

Digitaalsete säilituseksplaride kogumise eesmärk on võimalikult täieliku rahvusteavikute kogu loomine ja kultuuripärandi pikaajalise säilitamise tagamine. Säilituseksplari seadus kehtib

teist aastat ja tänaseks on kirjastajate teadlikkus oma kohustustest märgatavalt paranenud, seda kindlasti tänu RR-i spetsialistide tulemuslikule koostööle kirjastajatega. Kui 2018. a eesmärgiks oli saavutada trükifailide hankimise osakaaluks 95% (võrreldes füüsilisel kandjal saabunud teavikutega), siis tulemuseks saadi lausa 103,4% (2017. a 93%). Üle 100%-line osakaal on seletatav sellega, et

kirjastaja on algmaterjali saatnud, aga trükise RR-i jõudmine hilineb. Kasvas trükifailide maht, v.a ajalehed, kuna seoses haldusreformiga vähenes vallalehtede arv. Ettekirjutusi tehti aasta vältel 125 (2017. a 102). Selle näitaja tõusu põhjustas eelkõige väljaannete arvu kasv. Sunniraha sissenõudmise protsessi ei alustatud ühelgi juhtumil. Tervikuna võib tulemustega rahule jääda, sest püstitatud eesmärk sai ületatud 10% võrra. Samas on töövoos endiselt suur osa ajamahukal käsitööl, mida aitab vähendada uue Kirjastajaportaali käivitamine.

RR pakub Eesti kirjastajatele **rahvusvaheliste standardnumbrite (ISBN, ISMN, ISSN) andmise teenust**, toimides Eestis teavikute standardnumbrikeskusena. Keskuse eesmärgiks on tagada ka standardnumbrite laialdane kasutus. Iga väljastatud number on teaviku unikaalne kood, mis toetab laiemalt teavikute kättesaadavust digitaalses maailmas: ISBN-iga monograafiate osakaal rahvusbibliograafias oli mullu 92% (2017. a 93%); ISMN-iga nootide osakaal rahvusbibliograafias oli 2018. a 45,8% (2017. a 28%) ja ISSN-iga perioodiliste väljaannete osakaal rahvusbibliograafias oli 38% (2017. a 40%).

2018. a oli selle teenuse osas edukas: koostöö kirjastajatega kulges latusalt, numbrid väljastati ühe tööpäeva jooksul, üksikutel juhtudel kahe tööpäeva vältel ning tegevus vastas kehtivatele standarditele. Kõige suurem heameel on aga selle üle, et kirjastajad on tänu teavitustööle omaks võtnud Kirjastajaportaali iseteeninduse võimaluse. Portaali kaudu anti mullu välja 4846 numbrit (2017. a 5748), kokku väljastati 7678 standardnumbrit, sh 2832 käsitsi digikoopiatele. 2018. a sõlmiti ka uus leping Rahvusvahelise ISBN Agentuuri, ISSN Rahvusvahelise Keskuse ja RR-i vahel.

Kirjastajate teenusplatvorm e **Kirjastajaportaal** koondab endas digitaalse säilituseksemplari loovutamise ja standardnumbrite andmise võimalusi. Kahjuks oli e-süsteemi arenduses jätkuvalt probleeme projekti ajakavas hoidmisega. Osaliselt oli põhjuseks projekti mahu ja keerukuse arendajapoolne alahindamine ja meeskonna alamehitatus. Portaali arenduse plaanitav üleandmine toimub 2019. a juunis ja teenus rakendub 2019. a septembris. Uutest funktsioonidest ülevaate andmiseks organiseeriti 2018. a kirjastajatele kaks teabeüritust.

RR-i 2014–2018 strateegia üheks eesmärgiks oli teha raamatukogu väljaanded kõikjal maailmas leitavaks, seda nii rahvusvaheliste kui ka Eesti otsinguportaalide kaudu. **RR-i digitaalne värav – otsinguportaal** oli üheks oluliseks väljundiks eelnimetatud eesmärgi täitmisel. Teenus tagab vaba ligipääsu nii võõrkeelsele teadusinfole kui ka RR-i andmekogudele ja teenustele. Portaalil oli 2018. a lõpuks juurdepääs 698-le võõrkeelsele andmekogule, sh 34-le RR-i hangitud teadusandmebaasile. Kokku on leitavad 223 856 võõrkeelset e-raamatut ja 81 195 e-ajakirja. Otsinguportaalil kasutati aruandeaastal 103 462 korda (2017. a 129 501 korda), ligi 20%-se languse põhjuseks on eelkõige RR-i kodulehe uuendus, mille tulemusena ei ole teenuse leidmine nii lihtne kui varem. 2018. a eesmärgiks oli DIGAR-i Eesti artiklite täistekstide kättesaadavaks tegemine, e-ajakirjade ja e-raamatute üleminek uuele pilveteenusele ning kasutajauuringu korraldamine. Kahjuks ei ole DEA andmete import lõpule viidud ja ka DIGAR-i täistekstid ei ole otsitavad. Eesmärgiks on 2019. a leida koostöös RMIT-iga lahendus tehnilistele probleemidele. Portaali soovitusindeksi tulemus oli mullu 20% (eesmärk oli 40%). Kasutajad olid vaatamata madalale indeksile üldiselt teenusega rahul, aga vabades vastustes toodi välja, et otsinguportaalil on raamatukogu kodulehelt raske leida.

Järjest suurenev digitaalsete kogude kasv ja soov teha väljaanded võimalikult ulatuslikult kättesaadavaks on seotud **autoriõiguse väljaselgitamise teenusega**. Tegevuse eesmärgiks on teoste lubatud kasutusviiside väljaselgitamine ning valdkondliku teabe kogumine ja jagamine. 2018. a alustati autoriõiguste selgitamisega kollektsoonipõhiselt. Seda tehti peamiselt enne 1940. a ilmunud raamatusarjade ja temaatiliste valiknimekirjade põhjal. Orbteose või osalise orbteosena said avalikus võrgus kättesaadavaks 115 teost, õiguste omajad andsid nõusoleku teose avalikult kättesaadavaks tegemiseks 44 korral. Päringute arv jäi võrreldes 2017. a samaks, vastati 40 küsimusele. Erialaorganisatsioonidele (IFLA, CENL, EBLIDA) jagati teavet siseriiklikus õiguses kohaldatud teksti- ja andmekaeve, Marrakeshi direktiivi ning kollektiivse esindamise organisatsioonide kohta. CENL-i autoriõiguse võrgustiku koostöökohtumine Prahast andis võimaluse korraldada järgmine kohtumine RR-is 2019. a aprillis. Eestis toimus tihe koostöö okupatsioonide ja vabaduse muuseumiga Vabamu, keda nõustati seoses muuseumi uue püsiekspositsiooni loomisega. Sügisel jätkus koostöö hariduslikus integratsiooniprojekti, mille raames viidi läbi loengud kokku ca 60 koolinoorele. RR osales Kultuuriministeeriumi tellitud autoriõiguse analüüsi ja parima praktika juhendi koostamises. 2018. a tegevusi hinnates võime

tõdeda, et 2017. a otsus jätkata orbeoste tuvastamisega kolleksioonide põhiselt oli edukas, vabalt kasutatav kogum on hästi hoomatav ja nii on hõlpsam tervikkolleksioone esitleda. Tulevikku vaadates on oluline mäluasutuste digitaalsete kogude autoriõigusega tähistamises saavutada ühetaoline, koordineeritud praktika, kuna tegemist ei ole üksnes digitaalsete kogude kättesaadavuse võimaldamisega, vaid vastutusega kasutaja teavitamise eest kogude õiguspärasel kasutamisel.

Digitaalsete kogude vaates on oluline ka isikuandmete kasutamise ja töötlemise õiguspärane järelevalve. RR-i **isikuandmete haldamise teenuse** käivitamiseks asus 2018. a tööle andmekaitse spetsialist, kelle eesmärgiks oli kaardistada RR-is isikuandmed, viia tegevused kooskõlla EL-i uuest üldmäärusest tulenevate kohustustega ning osaleda isikuandmete kaitse õigusloomes. Aruandeperioodil kaardistati isikuandmete töötlemise praktikad ning koostati tervikülevaate esialgne versioon. Täiendati RR-i dokumente (nt infoturbe poliitika) ja kodulehel avaldati üldmääruse nõuetele vastav isikuandmete töötlemise uus kord. Aasta jooksul esitasid andmesubjektid kokku 12 taotlust, neist kaks puudutasid kataloogimist ja kümme digikogudes sisalduvaid isikuandmeid. 12-st taotlusest 10 rahuldati, üks taotleja loobus ning ühe taotluse menetlemine on veel pooleli. Üldmääruse tutvustamiseks tehti raamatukogudele seitse esitlust ja viidi läbi kolm koolitust. Lisaks ilmus ajakirjas *Raamatukogu* teemakohane artikkel. Suurimaks eduks oli, et info RR-i andmekaitse spetsialisti olemasolust ja rollist on jõudnud huvigruppideni ning tuge pakuti tervele raamatukoguvõrgule.

3. Kogud ja e-kogud

Strateegiaperioodi üheks olulisemaks eesmärgiks oli kasutajate muutunud infokäitumisega arvestamine, e-kogude osakaalu suurendamine ning humanitaar- ja sotsiaalteaduste kogude jätkusuutlik edasiarendamine. Eesmärgid said täidetud. E-raamatute osakaalu kasvatamises oleme astunud veelgi suurema sammu: kasutajad hangivad ise raamatukogule vajalikke raamatuid. Ka humanitaaria ja sotsiaalia kogude vahetamine ning hangitavate väljaannete teemad on täpsustatud. Digitaalsete väljaannete pikaajalise säilitamise ja veebiarhiveerimise jätkusuutlik tulevik on tagatud hangitava uue digitaalarhiivi tarkvaraga.

Kogude kujundamise tegevused on koondatud **teavikute komplekteerimise teenuse** alla. 2018. a eesmärgiks oli erialareferentide töökorralduse kaasajastamine, juhendmaterjalide uuendamine ja vahetus- ning varukogu kujundamise analüüsimine. Laiendati erialareferentide vastutust: ainespetsialistide tööülesandeks on nüüd ka hangitud kogude kasutatavuse jälgimine. Kuna komplekteerimisel oli vahetustegevuse roll oluliselt vähenenud, siis vahetustegevus lõpetati ning rahastus kanti üle väljaannete hankimisele ostu teel. Varukogu töövoogu muudeti ning RR-is võimalikku kasutust leidvad teosed suunatakse põhikogusse, muud väljaanded Eesti Hoiuraamatukogusse. Uus töökorraldus kiirendab varukogu likvideerimist, mis on üks lähiaastate ülesannetest. Litsentsiandmebaaside komplekteerimisel sai hankimisotsuste aluseks keskmise kasutuskorra hind, mis vähenes eelneva aastaga võrreldes 11,28 eurolt 10,8 eurole ehk 4%. E-raamatute ostmisel keskenduti kasutajate vajadustele ning välismaised e-raamatud hangiti 100% ulatuses kasutajakeskse komplekteerimismudeli abil. Õigus- ja kunstikirjanduse kogu osakaaluks komplekteerimiseelarves saavutati vastavalt 28% sotsiaalteadustes ja 25% humanitaarteadustes. Komplekteerimiseelarve osakaal Rahvusraamatukogu eelarves tervikuna langes 6,5%-lt 5,7%-le, kuna kulutused hoone haldamisele ja töötasudele tervikuna kasvasid oluliselt. Kogudest puuduvate

rahvusteavikute osakaalu vähendamiseks avaldati kodulehel nimestik RR-is puuduvaist Eesti väljaandeist, mis on ilmunud alates 1945. a-st. Tervikuna oli aasta tulemuslik ja tulevikku vaatav. Kaasajastati töökorraldust ning loodi alus huvigruppide koostöövõrgustiku kujundamiseks. Õigus- ja kunstikirjanduse kogu osakaalu suurendamise osas jõuti strateegiaperioodiks püstitatud eesmärgini.

Säilituseksemplari keskuse eesmärk on tagada säilituseksemplari seaduse (SäES) alusel säilituseksemplare säilitavais raamatukogudes täielik Eesti teavikute kogu. 2018. a töötati välja sunniraha sissenõudmise kord. Koostati 137 ettekirjutust, neist 12 füüsilisel kandjal säilituseksemplari saatmata jätmisest johtuvalt. Kui 2017. a oli nii meil kui ka teistel osapooltel uue seadusega seoses palju õppida ja selgitada, siis 2018. a oli selle tegevusvaldkonna olukord stabiilsem, toimiti eelnenud aastaga võrreldes efektiivsemalt. 2019. a eesmärgiks on parendada koostööd väiksemate trükikodade ja kirjastajatega, mis võtab aega ja nõuab sihikindlust.

Füüsiliste teavikute pikaajaliselt säilitatavad kogud RR-is on rahvusteavikute arhiivkogu, haruldaste raamatute kogu ja tagatiskoopiate kogu (kokku 714 963 teavikut) ning isikuarhiivid, kuhu kuulub 8261 säilikut. Kogude säilitamise kohustus tuleneb RR-i seadusest, SäES-ist ja RR-i missioonist säilitada Eesti kultuuripärandit. 2018. a analüüsiti füüsiliste kogude pikaajalise säilitamise teenust. Olulise muudatusena fikseeriti esimest korda (seisuga 31.12.2018) arhiivkogu suurus, mis seni sisaldas vaid kogude üldarvus: arhiivkogu – 681 112 eksemplari, haruldaste kogu – 28 049 eksemplari ja tagatiskoopiate kogu – 5802 eksemplari. Pikaajalise säilitamisega seotud tegevused toimusid plaanipäraselt, hoiustati kõik 2018. a komplekteeritud väljaanded. Järjepidevalt tuvastati halvas seisundis teavikuid, konserveerimisele edastati 549 väljaannet arhiiv- ja 43 haruldaste kogust. **Isikuarhiivide kogus** oli 8261 säilikut ja 363 eset. 2018. a korrastati Sergei Soldatovi, Peeter Sauli ja perekond Pruulide (Metsiku) arhiivi. RR sõlmis teatrikunstnik Maret Kukkuri algatusel koostöökokkuleppe lavastuskunstnike liiduga Eldor Renteri isikuarhiivis olevate loominguliste materjalide korrastamiseks, eesmärgiks on koostada raamat Eldor Renteri loomingust. Seoses laulupeo juubeliaastaga 2019. a suurenes huvi Gustav Ernesaksa isikuarhiivi vastu. Kõige pikem päring esitati Moldovast kalligraaf Ilja Bogdesko kohta Villu Tootsi arhiivi põhjal. Huvi tunti Peeter Sauli orkestratsioonide ja Vardo Rumesseni materjalide vastu. 2018. a kavandatud Sergei Soldatovi arhiivi korrastamist ei suudetud täielikult lõpetada, kuna plaaniväliselt tuli korrastada Eldor Renteri arhiivi. Kuigi lõplikult on korrastamata 11 arhiivi, teenindatakse uurijaid ka nende arhiivide materjalidega.

Raamatute ja paberväljaannete konserveerimise, köitmise ja ennetava säilitamise tegevuse eesmärk on kogude säilimise tagamine ning pabermaterjalide konserveerimise ja säilitamise kompetentsikeskuse rolli täitmine. Tegevus on tihedalt seotud kogude pikaajalise säilitamise ja koopiate valmistamise teenusega. 2018. a konserveeriti 22 259 lehte, valmistati 5221 uut köidet ja konserveeriti 571 plakatit (2017. a konserveeriti 18 993 lehte, valmistati 5590 uut köidet ja konserveeriti 384 plakatit). Pabermaterjalide puhastamine jätkus suurtes mahtudes: puhastati 203 639 lehte ehk 2236 raamatut leht-lehelt, 5273 plakatit ning 995 postkaarti (2017. a puhastati 365 417 lehte ehk 3720 raamatut leht-lehelt, 3253 plakatit, 2918 postkaarti, 833 trükikaarti, 486 ajalehte ning 2 hoidlat). Suur osa puhastamisele saadetud materjalist saadi annetusena Rahvusarhiivi kogust. Kahe valimi abil analüüsiti konserveeritud ja neutraliseeritud paberi seisundit: I valimis olid haruldaste raamatute kogu trükised, mis konserveeriti perioodil 2002–2006 ning II valimis olid arhiivkogu trükised, mis konserveeriti samuti perioodil 2002–2006.

Tulemusena saame tõdeda, et teavikud on hästi konserveeritud, konserveerimistehnoloogia on sobiv, paberi pH normaalne ning hoiutingimused on olnud head. Tartus Ajalooarhiivis viidi läbi koolitus *Toonitud jaapani paberid konserveerimises* ja toimus köitekunsti näitus *Sümbioos*, mis oli pühendatud Eesti Vabariigi ning Rahvusraamatukogu 100. aastapäevale. Taani kirjastuse Aller Media arhiivile valmistati 111 poolnahkköidet, tellimustööna konserveeriti arhitektuurijooniseid Eesti Arhitektuurimuuseumile, Eesti Meremuuseumile, Eesti Lastekirjanduse Keskusele, Viimsi Raamatukogule jt. Kokkuvõtteks on hea tõdeda, et tegevus on jätkunud plaanitud mahtudes ja seda hinnatakse nii Eestis kui ka piiri taga. Sellest annavad tunnistust aastatepikkused kliendisuhed.

Et RR-i jõudnud teavikud võimalikult kiiresti lugejateni tuua, viidi 2018. a läbi uudiskirjanduse ja deponeeringute vahendamise protsessi töövoogu kaardistamine ning analüüs. Analüüsi tulemusel loodi **uus teenus teavikute logistika**, mille eesmärgiks on tagada teavikute jõudmine hoidlatesse, lugemissaalidesse ja uudiskirjanduse näitustele. 01.10.2018 muudeti uudiskirjanduse liikumise töövoogu, mille tulemusel jõuavad laenutatavad eksemplarid nüüd lugejateni kiiremini. Kolme uudiskirjanduse näituse asemel toimub kaks näitust ja referendid saavad uute raamatutega tutvuda nädala jooksul (varem toimus näitus vaid ühel päeval).

Eesti digitaalsete väljaannete pikaajalise säilitamise teenuse eesmärk on tagada Eesti väljaannete pikaajaline säilimine ja kättesaadavaks tegemine digitaalarhiivis. 2018. a algas digitaalarhiivi eel- ja ärianalüüsi projekt, mille eesmärk on uue digitaalarhiivi tarkvara hankimine 2019. a. Inventuuri raames teostati objektivormingute analüüs ning arhiivifailide võimaliku JPEG2000-formaadile ülemineku analüüs. Analüüsi ajendiks oli andmemahu võimalik kokkuhoid, kuid hetkel uutele formaatidele üleminekut siiski ei planeerita. Novembris toimus Eesti mäluasutuste digitaalarhiivinduse seminar, kus käsitleti suuremaid murekohti ning arutati koostöövõimalusi. Hea on tõdeda, et uue digitaalarhiivi tarkvara hankimise protsess kui kõige olulisem tegevus kulges vastavalt ajakavale.

Veebiarhiveerimise 2018. a eesmärgiks oli suuremahuline Eesti veebi arhiveerimine, olulisemate Eesti veebisaitide terviklik salvestamine, uue kasutajaliidese arendusprojekti käivitamine, kasutuslubade halduslahenduse väljatöötamine, arhiivi kättesaadavaks tegemine autoriseeritud töökohal, kvaliteedihindamise juhendi koostamine ja arhiivi inventuur. Suuremahulise veebisalvestamise periood kestis märtsist septembrini, materjali arhiveeriti ligi 7 TB (tihendatud kujul). Ülejäänud salvestamistööd, sh valikuline arhiveerimine, erakorralised tööd (nt Eesti veebilehed Wikispace'is, HITSA suletavad veebilehed), uudistelehed, sotsiaalmeedia (Twitter, Facebook, Youtube) ja erikogud (EV100, blogiauhinnad) võtsid enda alla ligi 5 TB. Kokku salvestati üle 95 tuhande veebisaidi. Uue kasutajaliidese arendusprojekti jõuti lähteülesande koostamiseni, kuid mitte arenduseni. See pidurdas ka veebiarhiivi autoriseeritud töökohal kättesaadavaks tegemist ja kasutuslubade halduse arendust. 2018. a lõpul algasid ettevalmistused arhiveeritud veebisaitide kvaliteedihindamise juhendi koostamiseks. Inventuuri siiski ei tehtud, kuna puudus ka digitaalse ainese inventuuri juhend. 2017. a-ga võrreldes vähenes suuremahulisel veebiarhiveerimisel kogutud materjali hulk 12,5%, kuna varem laetud sisu ei salvestatud uuesti. Kuigi strateegiaperioodi eesmärk avada veebiarhiiv kõigile kasutajatele täitus, on 2013. a loodud kasutajaliides vananenud. See mõjutab kindlasti ka veebiarhiivi kasutamist: kasutatavus langes veerandi võrra. Languse teine põhjustaja oli seadusemuudatus, mille kohaselt võib veebiarhiivis olevat materjali vabalt kättesaadavaks teha ainult autoriõiguse omaja loal. 2018. a tegevuskavva planeeriti liiga palju ülesandeid, seetõttu ei jõutud koostada kvaliteedihindamise juhendit ja läbi viia veebiarhiivi inventuuri.

4. RR kompetentsikeskusena

Kompetentsikeskuse rolli kõige olulisem märksõna oli koostöö – seda nii Eestis mäluasutuste tasandil kui ka rahvusvaheliselt raamatukoguvõrgu ja erialaorganisatsioonide töös osalemise ja koostegutsemise kaudu. 2018. a olulisemad verstapostid olid kutsekoolituse uue programmi käivitamine, väga hästi õnnestunud ja erialaselt sisukas RR-i juubelikonverents ning ajakavast kinni peetult lõpetatud raamatukaitsesüsteemi (RFID) projekt. Mullu tegeleti palju ühtse ja keskse e-raamatukogu visiooni kujundamisega. Kõik tegevused on kantud RR-i väärtustest olla uuendusmeelne ja avatud, pakkuda oma tegevustega tuge kolleegidele ning olla heaks partneriks mäluasutustele.

Erialastandardite koostamise eesmärgiks on EVS TK 22 *Informatsioon ja dokumentatsioon* raames raamatukogunduse erialastandardite koostamine. Raamatukogunduse vallas oli 2018. a eesmärgiks vastu võtta 2 standardikavandit. 2018. a võeti Eesti standardina vastu üks raamatukogunduslik standard – *ISO 3297:2018 Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline jadaväljaande standardnumber (ISSN)*. Teise TK 22 tööprogrammis olnud raamatukogundusliku standardikavandi *ISO 10160:2015 Information and documentation - Open Systems Interconnection - Interlibrary Loan Application Service Definition* tõlke rahastustaotlust ei toetatud. Selle asemel on võimalik 2019. a üle võtta RVL-i standard ISO 18626:2017.

Statistikateenuse eesmärgiks on anda Eesti Statistikaametile ülevaade Eesti raamatu- ja perioodikatoodangust ning kajastada raamatukogude olukorda ja muutusi statistiliste koondandmete kaudu. Kui 2014. a oli trükitud raamatute statistika kogumis 26% eelmiste aastate raamatuid, mis oli tingitud sundeksemplaride hilinevad laekumisest, siis 2018. a oli hilinevad raamatuid 15%. Raamatukogude statistika olulisus ja andmete täielikkuse tähtsus ilmnes kahes suuremas 2018. a koostatud uuringus. Eesti Konjunkturiinstituut viis läbi *Eesti loomemajanduse olukorra uuringu ja kaardistuse* ning Tartu Ülikool (RAKE) ja Geomedia OÜ kohaliku omavalitsuse teenuste hindamise metoodika koostamise (Riigikantselei ja Rahandusministeeriumi tellimus).

Erialaterminoloogia vahendamise eesmärgiks RR-is on raamatukogunduse ja infoteaduse terminiloome ning -korrastus. 2018. a sihiks oli jätkata regulaarset terminitööd ning luua vähemalt 50 uut kirjet ja toimetada 150 varasemat kirjet. 2018. a loodi 44 uut terminikirjet, uusi termineid lisati sünonüümidenä 23 kirjele ning toimetati 135 varasemat sõnastikukirjet. Osaleti konverentsil *Terminology of Library Science and the Related Fields: Historical and Contemporary Aspect*, 9. oktoobril toimus ERÜ terminoloogiatoimkonna ja RR-i koostöös XIII oskuskeelepäev. Mõlema ürituse kohta ilmus ülevaateartikkel ajakirjas *Raamatukogu* 6/2018. Raamatukogusõnastikus (<https://termin.nlib.ee/>) sooritati 2018. a 16 131 päringut (2017. a 91 402). Mullune kasutus oli 5,6 korda 2017. a tulemusest madalam, mille põhjustas uue kodulehe külastuste vähenemine rohkem kui poole võrra. See on tingitud muutusest statistika kogumise korras: RR-i kodulehe uus platvorm fikseerib kõik ühe külastaja poolt aasta jooksul tehtud korduvkülastused ühe külastusena.

Raamatukoguhoidjate täiendus- ja kutsekoolituse 2018. a eesmärkideks oli käivitada kutsekoolitus uue *Raamatukoguhoidja kutsestandardi tase 6, 7 ja 8* alusel, toetada raamatukoguvõrgu digipädevuste koolituste korraldamist koostöös BCS Koolitusega ja tutvustada raamatukogudele EL-i isikuandmete kaitse üldmäärust. Koostöös RR-i ja ERÜ spetsialistide ning ekspertidega ülikoolidest loodi uus kutse kompetentsusnõuetega seotud koolitusprogramm.

Samuti viidi läbi kutsekoolituse I ja II moodul, kus 75% koolitajatest olid RR-i spetsialistid. Koostöös BCS Koolitusega toimus 47 *E-kodaniku juhendajakoolitust*, mille käigus täiendas oma digipädevusi 640 õppijat. Kaheaastase projekti esimesel aastal täideti 64% eesmärgist. 2018. a toimusid EL-i isikuandmete kaitse üldmäärusest raamatukogudele tulenevaid muudatusi tutvustavad koolitused, millel osales 65 õppijat. Toimusid traditsioonilised suveüritused: rahvaraamatukogude suveseminar *Ürituse kavandamine, arendamine ja turundamine rahvaraamatukogus* ja mäluasutuste suveseminar *Digitaalne ja füüsiline pärand – paralleelmaailmade ristumine*. Kokkuvõtteks oli 2018. a edukas, kutsekoolituse programmis osales 27 õppijat. Raamatukoguteenuste arenduskeskuse loodud ja korraldatud üritustel osales 45% Eesti raamatukoguhoidjatest.

Rahvusraamatukogu osalus Eesti koostöövõrgustikes ja organisatsioonides

- RR on info- ja dokumendihalduse Eesti standardeid koostava tehnilise komitee EVS/TK 22 *Informatsioon ja dokumentatsioon* liige ning haldab tehnilise komitee sekretariaati.
- Raamatukogunduse ning infoteaduse terminiloome ja terminikorrastus toimub RR-is koostöös ERÜ terminoloogiatoimkonnaga.
- RR osaleb Eesti Muusikakogude Ühenduses ja Eesti Kunstiraamatukogude Ühenduses, mille eesmärgiks on liikmeile täienduskoolituste korraldamine ning komplekteerimisalane koostöö teiste valdkondlike raamatukogudega Eestis.
- Tartu Ülikooli geograafia osakonnaga sõlmitud koostöölepe raames digiteeriti arvukalt kaarte koostamisel oleva Eesti rahvusatlase jaoks ning täpsustati erinevaid andmeid.
- Jätkus aktiivne koostöö Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi ja ERÜ töörühmades.
- Jätkus pikaajaline koostöö Vabariigi Presidendi Kantselei, Justiitsministeeriumi, Riigikogu Kantselei, Õiguskantsleri Kantselei, Riigikantselei ja Kaitseväe Peastaabiga.

Rahvusvaheline koostöö

- 25.–26.10.2018 toimus Rahvusraamatukogu juubelikonverents *Imagine a National Library*. Konverentsi eesmärk oli rahvusraamatukogude perspektiivis panustada diskussiooni raamatukogude kohanemisvõimest pidevalt uuenevas keskkonnas, teadvustada rahvusraamatukogu rolli ühiskonnas ning arutleda, mida ootab ühiskond rahvusraamatukogult ja mida on rahvusraamatukogul ühiskonnale pakkuda. Osa ürituse kuludest katsid Kultuurkapital ja CENL. Konverentsil osales üle 200 inimese 26 riigist.
- Hiina ning Ida- ja Kesk-Euroopa riikide raamatukogude koostöö edendamiseks osaleti Hangzhous toimunud 1. rahvusvahelisel kuraatorite foorumil ning allkirjastati raamatukogude ühenduse koostöölepe. Kairi Felt tegi ettekande säilituseksemplari seaduse ja veebiarhiveerimise teemal.
- Made Viljur-Voit esines Leedus kirjastajate konverentsil *Library for Publisher, Publisher for Library* säilituseksemplari seaduse ja Kirjastajaportaali teemal.
- Jane Makke esines Tartus toimunud VI Eesti digihumanitaaria aastakonverentsil *Data, Humanities & Language: Tools & Applications* ettekandega *Collections of the National Library of Estonia as a source for analysis and mining of (textual) data*.
- RR osales Lätis 10.–13.07.2018 toimunud Baltimaade rahvusraamatukogude seminaril.
- Janne Andresoo esines 15.–16.11.2018 Peterburis rahvusvahelisel kultuurifoorumil, mille teemaks oli koostöö arendamine.

- Saksa, Austria ja Šveitsi saatkondadega jätkus koostöö komplekteerimisel ja kultuurivahetuses.
- Jätkus koostöö standardnumbrite rahvusvaheliste keskustega (ISBN, ISSN, ISMN).

RR-i töötajad osalesid järgmiste rahvusvaheliste erialaorganisatsioonide otsustuskogudes:

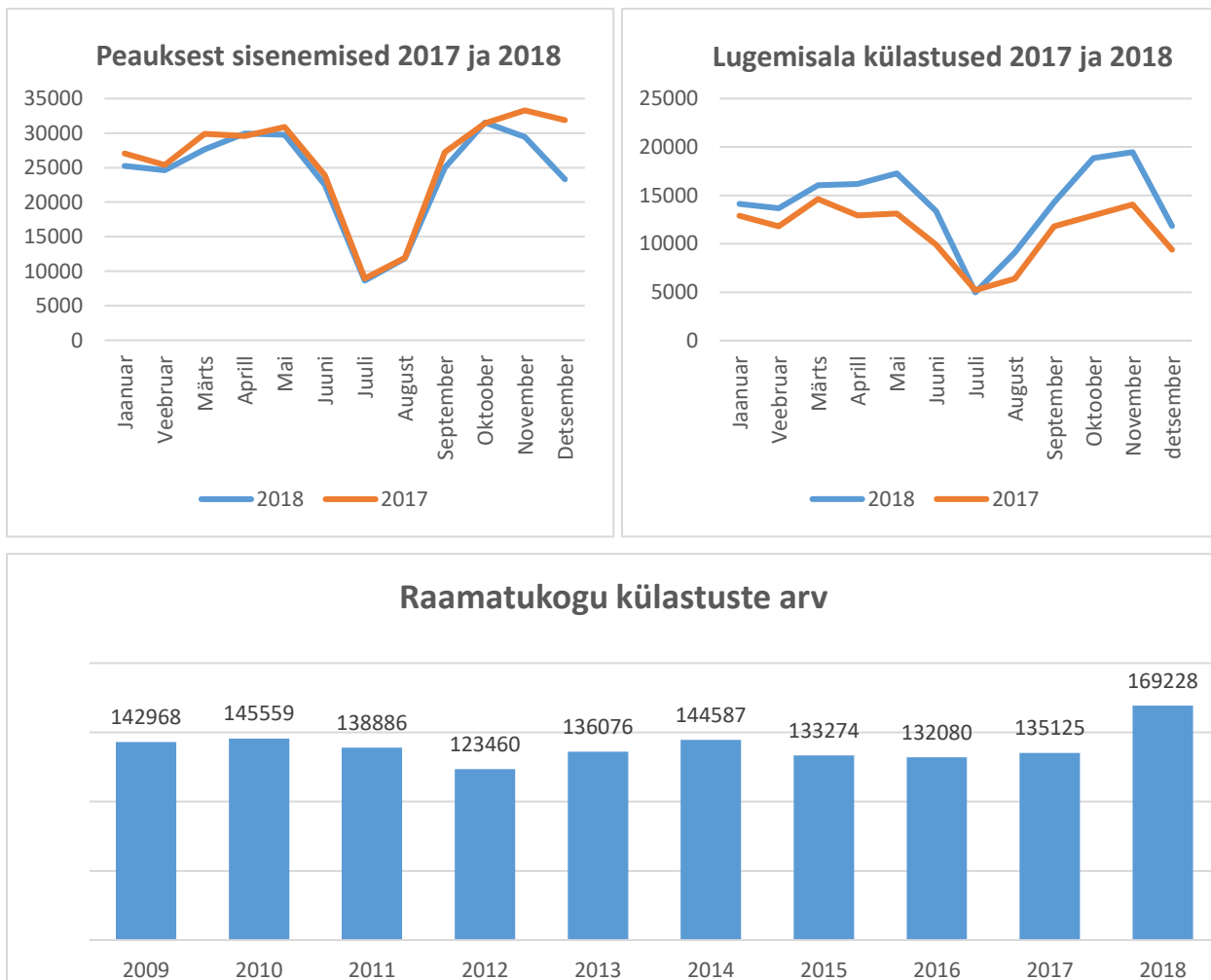
- Rahvusraamatukogude direktorite konverents CDNL (Conference of Directors of National Libraries) – Janne Andresoo on juhatuse liige.
- IFLA rahvusraamatukogude seksioon (National Libraries Section) – Kristel Veimann on alalise komitee liige.
- IFLA sisuanalüüsi ja -vahenduse seksioon (Subject Analysis and Access Section) – Jane Makke on alalise komitee liige.
- EURIG (European RDA Interest Group) – Jane Makke on RR-i esindaja organisatsioonis.
- VIAF Council – Jane Makke on RR-i esindaja organisatsioonis.

Arendusprojektid. 2018. a tegeles RR kokku 15 projektiga, üle-eestilistest projektidest viidi läbi e-väljaannete laenutuse ärianalüüs. Lõppes projekt *Riigi Teataja 100*, mille käigus märksõnastati ja märgendati *Riigi Teataja* tekste ning loodi spetsiaalne *Riigi Teataja* otsinguaken DIGAR-i Eesti artiklite portaalis. RR alustas koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga projekti vaegnägijate lugemisvõimaluste arendamiseks ning EAS-i innovatsiooni toetavate hangete programmist saadi rahastus RVL-i teenuse edasiarendamiseks. Rahvusvahelistest projektidest osales RR alates 2018. a Balti mere nõukogu toetatud projektis *Digital approaches in cultural heritage*. Raamatukogusisestest arendustest lõppes teenuste broneerimise ärianalüüs, digiteerimise töövoog Goobi ning RR-i kodulehe arendus. Olulisematest arendusprojektidest võib mainida veel Kirjastajaportaali II–III arendusetappi, digitaalarhiivi DIGAR äri- ja detailanalüüsi ning ettevalmistusi rahvusbibliograafia ärianalüüsi läbiviimiseks. Alustati raamatukogu kasutajatele mõeldud töövahendi *Kasutaja töölaud* teenusedisaini projekti, mille eesmärgiks on koondada kõik avalikud teenused ja kujundada töölaud, mis hõlbustab raamatukogu teenuste kasutamist. Kasutaja töölaua kujundamisel kasutati teenusedisaini põhimõtteid, mille tulemusel valmis tööühik ja kasutajate ühistöö tulemusena töölaua esimene prototüüp. Protsessi ja tulemust tutvustati ERÜ kogude toimkonna seminaril 2018. a novembris. Tegemist oli tegevuskavavälise ettevõtmisega, tegevus jätkub 2019. aastal.

RFID-raamatukaitstesüsteemi projekt. 2018. a võeti RR-is kasutusele raadiokiip tehnoloogial (*radio-frequency identification*, RFID) põhinev detsimeeterlainealas (UHF-sagedusalas) toimiv raamatukaitstesüsteemi terviklahendus. Kuna süsteemi kasutamise eelduseks on RFID-turvaelementide olemasolu teavikutes, siis toimus aprillis-mais avakogude teavikute masskiibistamine, milles osalesid pea kõik RR-i töötajad ja Telia vabatahtlikud. Töö käigus varustati ligi 200 000 lugemissaalides olevat raamatut ja jätkväljaannet turvaelementidega. RFID-lahendus rakendus alates 15. oktoobrist. Uus tehnoloogia suurendab raamatukoguteenuse kasutusmugavust. Raamatukogu fuajeesse on paigaldatud iseteenindusautomaat, mille kaudu saab teavikuid laenata ning tagastada. Projekt lõpetati põhiosas vastavalt ajakavale. 2019. a algusesse jäi detsembri lõpus paigaldatud RFID-laenutus- ja tagastuskapi põhjalikum testimine ning kasutajatele avamine. Ka inventeerimislahendus võetakse kasutusele 2019. a peale testperioodi. Selle lahendusega on võimalik saavutada olulist aja ja tööjõu kokkuhoidu. Projekti koostööpartneriks oli AS Hansab, rahastas Kultuuriministeerium.

5. Raamatukogu kasutamine

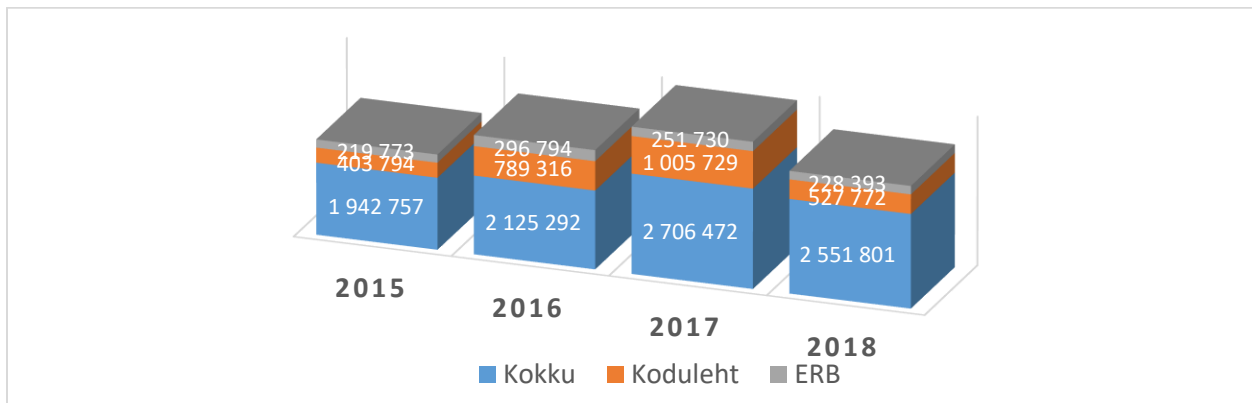
Rahvusraamatukogu eesmärk on olla oma kasutajale avatud, kasutajasõbralik ja professionaalne partner. Strateegiaperioodi eemärgiks oli kujundada paindlik ruumiteenus lugemisalas, kus oleksid erinevad võimalused raamatukogu teenuste kasutamiseks. Küllastajate arvu tõus näitab, et astunud sammud on tulemuslikud ja valitud tegevused on ennast igati õigustanud. 2018. a veebruarist on sissepääs raamatukokku avatud kõigile, lugemisalasse sisenemisel ei pea enam esitama dokumenti ega raamatukogukaarti. Muutusid ka kojulaenutuse reeglid: varasema 3 päeva asemel laenutatakse avariitulitelt teavikuid koju 7 päevaks ning lugejal on võimalik laenutada ja tagastada teavikuid 3. korruse iseteenindusautomaadi abil. Raamatukogu oli 2018. a avatud 277 päeva.

RR-i hoonesse peauksest sisenemiste arv näitab tervikuna hoone külastatust, üllatuslikult oli üldarv 2018. a väiksem (2018. a 289 541, 2017. a 311 496). Samas mõjutab seda arvu ka näiteks teatri- ja kohvikuküllastajate arv, konverentside jm ürituste maht jne. Otseselt ei ole RR oma tulemusnäitajate hinnangusse raamatukoguväliste teenusepakkujate ürituste analüüsi liitnud. Samas on väga rõõmustav võrrelda peauksest sisenemiste üldarvu raamatukogu lugemisala külaskülastuste arvuga (2018. a 169 228, 2017. a 135 125). RR-i viimaste aastate eesmärk on raamatukoguteenuse tuntuse kasvatamine ja külaskülastuste arvu suurendamine, s.t et võimalikult suur

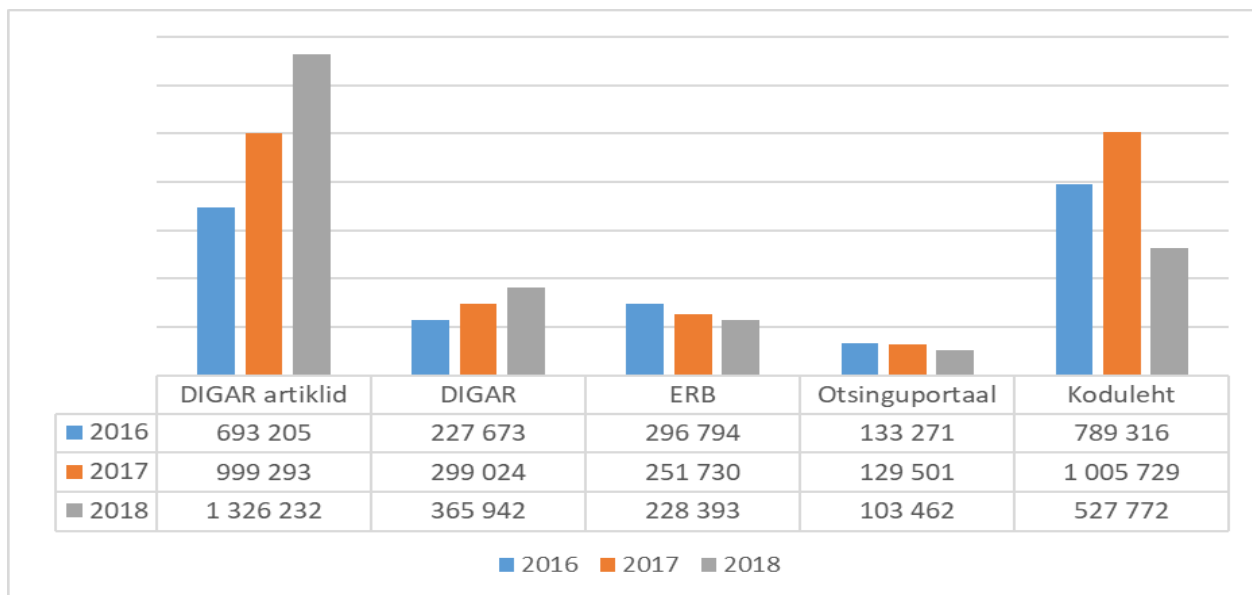

arv hoonesse sisenejaid leiaks tee lugemisalasse, külastades näitusi, üritusi ning kasutades raamatukogu põhiteenuseid. Viimane aasta näitab selle eesmärgi täitmist: 2018. a oli lugemisala külastuste osakaal hoonesse sisenemistest 59%, 2017. a 43%.

RR-i e-teenuste kasutamine a-il 2015–2018

E-teenuste kasutuse üldarv on langenud 6%. Muutuse põhjuseks on eelkõige kodulehe ja ERB-i andmebaasi kasutuse langemine. Kodulehe kasutuste languse üheks põhjuseks on muutused statistika kogumises seoses uue kodulehe avamisega. 2019. a on kavas viia uue kodulehe platvorm RR-i teiste e-teenuste statistika kogumisega samasse süsteemi, et oleks võimalik hinnata teenuse kasutust võrreldes eelmiste aastate ja RR-i teiste e-teenustega.

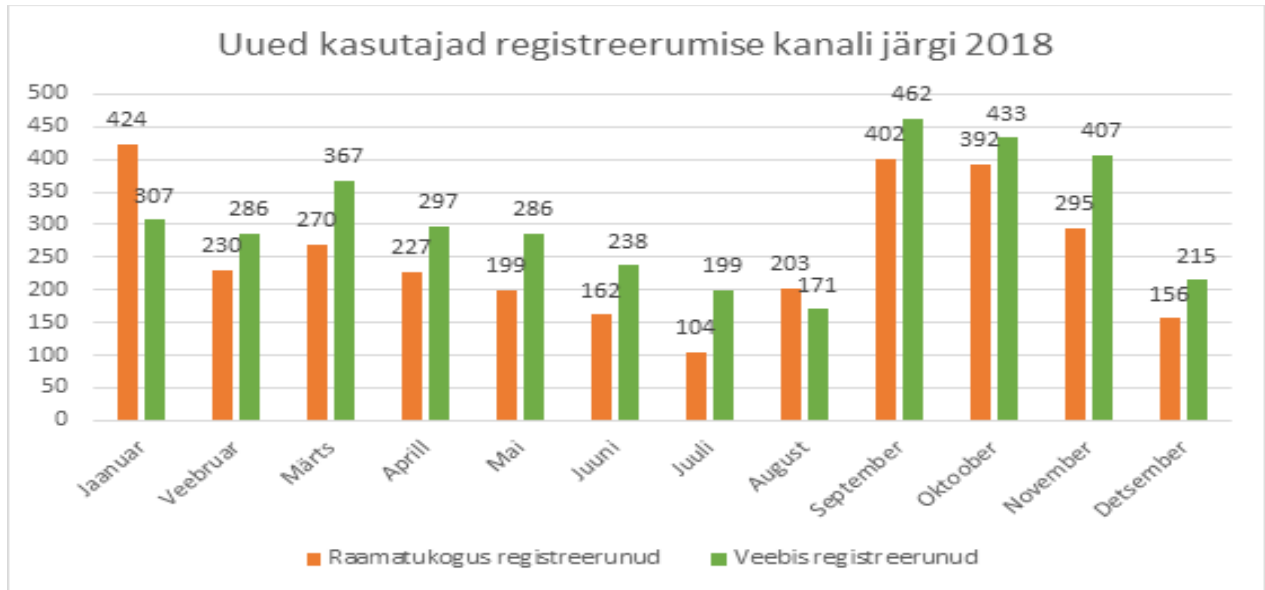

RR-i andmebaaside kasutamine a-il 2016–2018

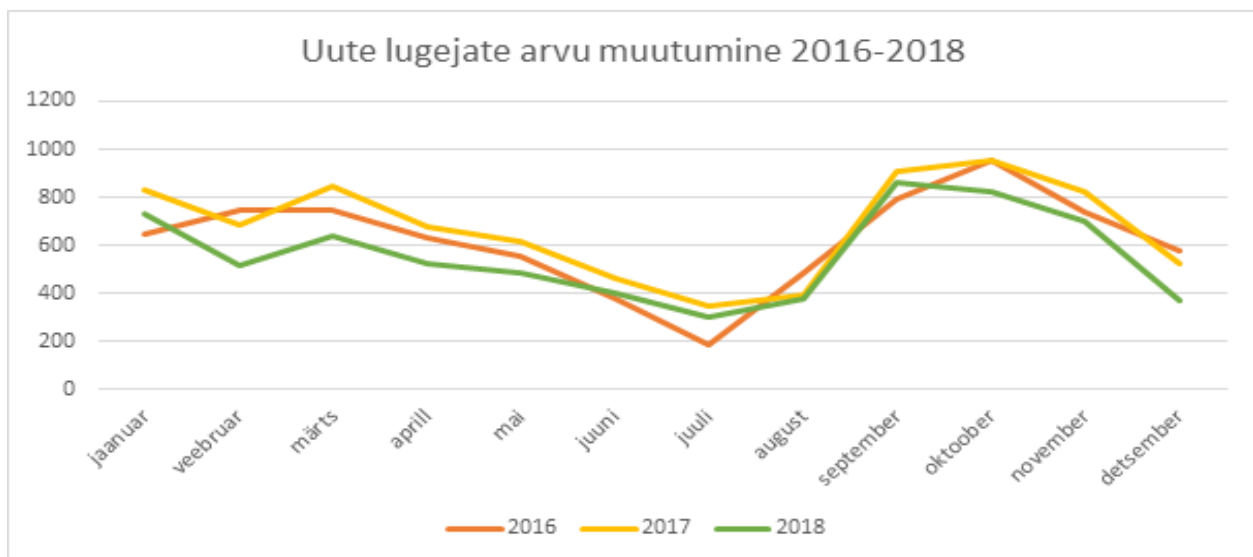
Samas on jätkuvalt põhjust rõõmustada digitaalsete kollektioonide kasutuse kasvu üle, nii DIGAR-i kui ka DIGAR-i Eesti artiklite andmebaaside kasutus on viimase paari aastaga tõusnud 50%. Põhjuseks on siin eelkõige digitaalsete kollektioonide sisu, mahu kasv ja kindlasti ka see, et kogude sisu on leitav ka Google'i otsingute kaudu. Järgnevatel aastatel on kavas keskenduda

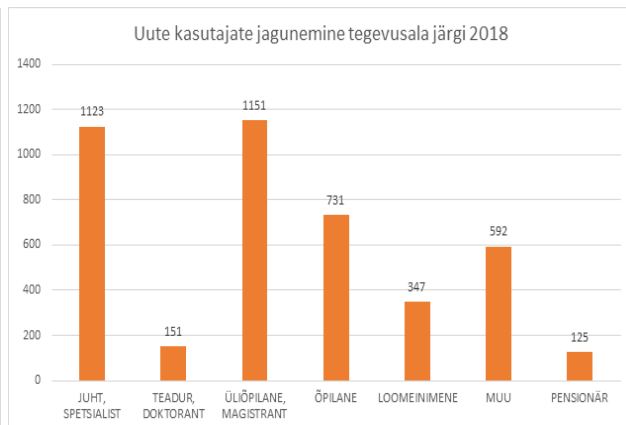
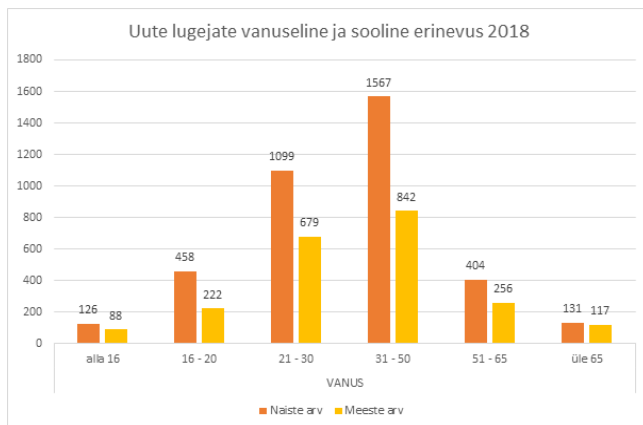
eelkõige kasutusmugavuse tõstmisele. Mõlemad keskkonnad ei vasta tänase infokeskkonna nõudmistele, seega tuleb arenduses asuda otsima ühist ja kaasaegset lahendust.

Raamatukogu teenuste kasutamise eelduseks on mugav ja lihtne juurdepääs. **Kasutajaks registreerumisel** oli 2018. a suurimaks muudatuseks kaugkasutaja ehk *online*-kasutaja profiili kaotamine. Kaugkasutajail ei olnud võimalik kasutada kõiki meie e-teenuseid, ka registreerumisprotsess oli klientidele liiga keeruline (nt puudus kindel arusaam, millist kasutajaprofiili valida). Kasutajaks registreerumisel eelistavad kliendid jätkuvalt ID-kaarti ning veebi vahendusel registreerumist.

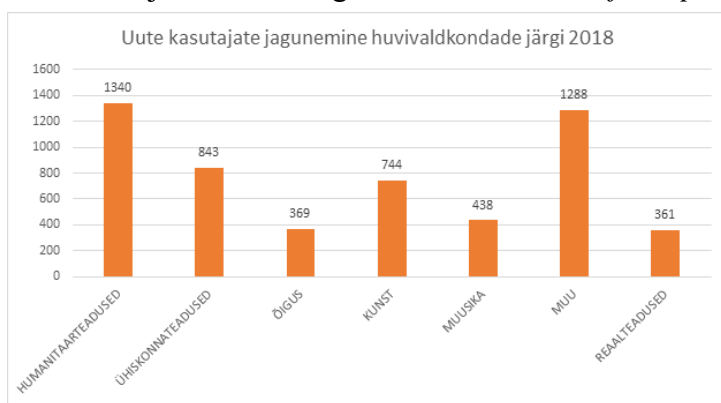

Võrreldes 2016. ja 2017. aastaga on 2018. a uute kasutajate arv langenud. Kui 2017. a oli uusi registreerunud kasutajaid 8065, siis mullu oli uusi kasutajaid 1333 võrra vähem ehk 6732 inimest. Langus on põhjustatud kaugkasutaja profiili kaotamisest.

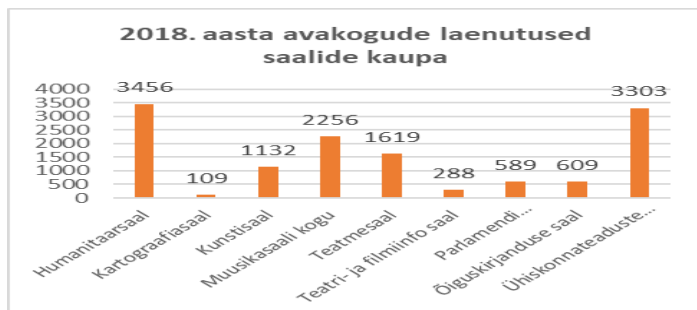

Kasutajate vanuselise ja soolise jagunemise järgi on enamik uutest kasutajatest naised ning vanuseliselt on enim registreerunud 31–50-aastased, teisel kohal on 21–30-aastased. Kõige rohkem uusi kasutajaid on märkinud oma tegevusalaks *üliõpilase* staatuse. Peaaegu sama palju uusi kasutajaid on oma tegevusalaks märkinud *juht/spetsialist*.

Huvivaldkondade järgi sai kõige rohkem uusi kasutajaid juurde humanitaaria valdkond ja valik *Muu*. Kokkuvõtteks võib öelda, et kõige rohkem uusi kasutajaid on meil 21–50-aastaste naiste hulgas ning kõige rohkem kasutajaid on kas üliõpilased või juhid/spetsialistid (kusjuures antud jaotused on püsinud samadena terve strategiaperioodi vältel).

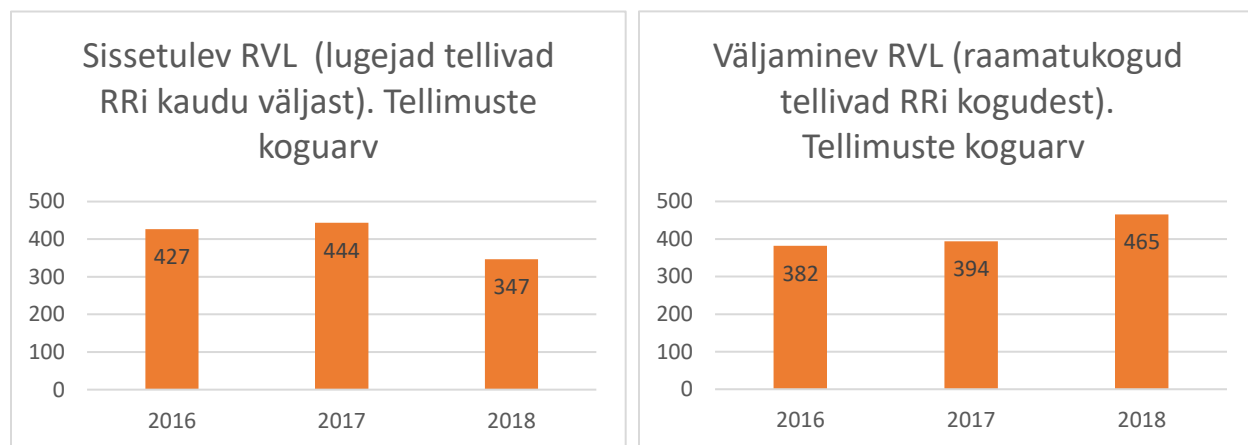
RR-i avatumaks muutumisel on olulist rolli mänginud **teavikute laenutamise** võimaluste lihtsustamine ja laiendamine. Kõige suuremaks mulluseks muutuseks laenuteenuse vallas oli laenureeglite lihtsustamine ning RFID-raamatukaitsesteemi ja iseteenindusliku tagastus/laenutusautomaadi kasutuselevõtt. Lisaks muudeti teenusepõhisest organisatsioonist juhinduvalt laenuteenuse sisu ning sellega liideti protsesse füüsiliste kogude hoiustamise teenusest. Kasutaja mugavust silmas pidades hakati mittelaenutatavaid teavikuid avakogudes märgistama *punase täpiga* (etiketiga).

Tänu laenureeglite muutmisele tõusis laenutuste arv. 2018. a laenutati koju 33 701 korral, mis on 4445 võrra rohkem kui 2017. a. Hoidlatest laenutati koju 20 340 korral. Lisaks telliti teavikuid hoidlatest saalidesse kasutamiseks kokku 14 000 korral. Ootuspäraselt on suurenenud ka saalidest laenutamine, kuna reeglid on muutunud

kasutajasõbralikumaks. Lugemissaalidest laenutati 2018. aastal koju 13 361 korral, mis on võrreldes 2017. aastaga 4138 võrra rohkem. 2017. aastal oli laenutusi 9223. Hoidlates jätkati tööd endise ENSV Riikliku Raamatupalati koguga raamatute põhikogu täiendamise eesmärgil. 2018. a vaadati läbi a-il 1966–1967 ilmunud trükised: 2462 eksemplarist 912 suunati põhikogusse ning ülejäänud 1580 eraldati digiteerimiseks. Aasta oli edukas, kuna tänu vajalikele muutustele oleme moderniseerinud tööprotsesse ning saavutanud laenutuste arvu tõusu.

Teenusega **laenutamine teisest raamatukogust (RVL)** tagatakse kasutajatele ligipääs RR-is puuduvale materjalile ning võimaldatakse teiste raamatukogude vahendusel nende lugejatele juurdepääs RR-i kogudes leiduvale materjalile. Kuna RVL-i puhul mängib suurt rolli nii tellija valmisolek rahaliseks väljaminekuks kui ka saatva raamatukogu valmisolek, siis võib antud tellimuste täitmise protsendiga rahule jääda. Väljamineva RVL-i tellimuste täitmise protsent oli mullu 98,0% ning sissetuleva RVL-i täitmisprotsent 89,0%.

Teenuse arendamiseks taotles RR rahastust Ettevõtlike Arendamise Sihtasutuse (EAS) innovatsiooni edendavate hangete toetamise vóorust, meie taotlus rahuldati. Projekti eesmärk on ühendada Eesti raamatukogude kollektioonid ühte lihtsasse otsingusse, mis kasutab olemasolevaid e-katalooge ning võimaldab kliendil soovitud raamatuid koju tellida üle-eestiliselt. Projekti tulemusena valmib platvorm raamatukogudele ning veebikeskkond ja mobiilirakendus, kus kasutaja saab teostada otsinguid, esitada tellimusi, jälgida tellimuste staatust, saada teavitust raamatute saabumistest ning tagastustähtaegadest, soovitada loetud raamatuid teistele lugejatele jne. Sellega muutuvad raamatukogudesse hangitud teavikud mobiilseks ning lugeja koduraamatukoguks saab terve Eesti raamatukoguvórk. Projekt algab 2019. a märtsis.

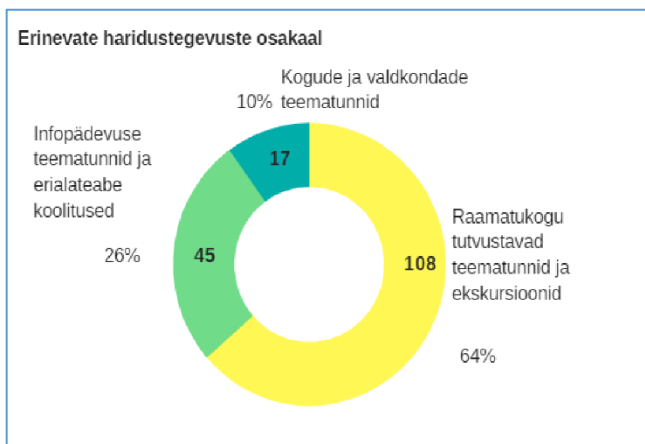
Päringuteenuse Küsi meilt eesmärgiks on klientide küsimustele ja infopäringutele vastamine. Päringute esitamise kanalid RR-is on veebivestlus, e-kirjad, vahetu suhtlus ja telefonikõned. Päringuid saabus ka välismaalt, esindatud olid Ameerika Ühendriigid, Aserbaidžaan, Austria, Belgia, Hispaania, Iisrael, India, Kanada, Läti, Pakistan, Rootsi, Saksamaa, Soome, Suurbritannia, Tšehhi ja Venemaa. 2018. a muutus päringute registreerimise kord. Registreeritakse päringud, mille puhul kasutatakse vastamiseks vähemalt kahte erinevat infoallikat ning vastamiseks kulub minimaalselt 30 minutit. 2018. a registreeriti 430 päringut, millele vastuste koostamiseks kulus kokku 1030 töötundi. Ühele päringule vastamiseks kulus keskmiselt 2 tundi 25 minutit. Tasulisi teenuseid osutati 14 korral (sh koostati 2 bibliograafiat).

Oluliselt kasvas veebivestluste arv (2017. a 417, 2018. a 750, kasv 80%). Teenuse maht suurenes oluliselt, kuna see on RR-i kodulehel paremini esile toodud. 2018. a oli veebivestluste soovitusindeksi (SI) tagasiside 91% (2017. a 95%). Tagasisidet andsid 17% pöördujatest, mis on teenuse kvaliteedi hindamiseks piisav näitaja. Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et teenus toimib hästi, aga on soov saada senisest

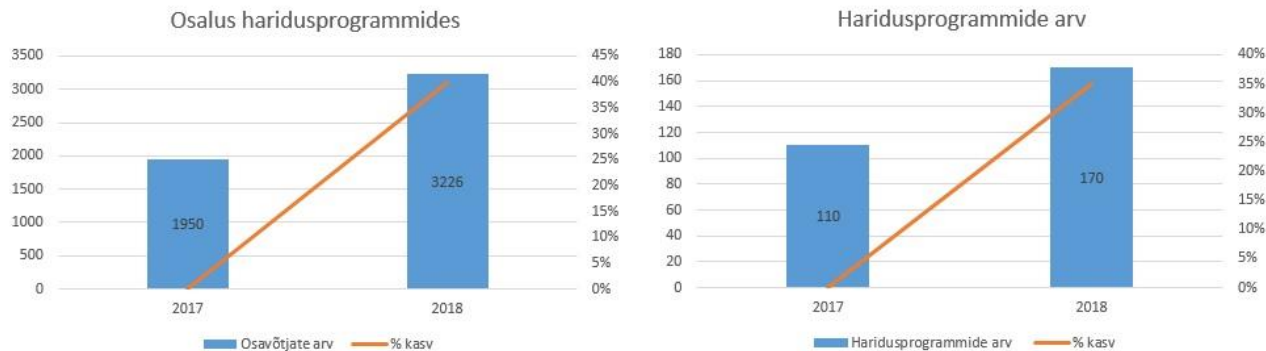
rohkem tagasisidet. Küsimustikule lisati 2018. a tagasisidelink, 2019. a on kavas analüüsida praeguse praktika kitsaskohti detailsemalt.

Personaalse nõustamise eesmärk on suurendada kasutaja teadmisi ja oskusi info otsimisel, tutvustada raamatukogu andmebaase ning teenuseid. 2018. a eesmärgiks oli läbi viia 15 nõustamist ning teenust laiemalt tutvustada. Nõustamisi viidi mullu läbi 21, neid on olnud nii sotsiaalteaduste kui ka humanitaarteaduste valdkonnas. Lisaks on kasutajad avaldanud soovi nõustamiseks RR-i jaoks mitteprofiilsetel teemadel, nt õenduse teemal. Usume, et teenusel on kasvupotentsiaali, seda on vaja jätkuvasti turundada, laiemalt tutvustada.

Haridustegevuste laiendamine oli üks 2018. a peamisest fookusest. Teenuse eesmärk on luua kuvand RR-ist kui positiivsest ja avatud organisatsioonist, arendada kasutajate infopädevust, teadmisi ning oskusi raamatukogu tulemuslikuks kasutamiseks. 2018. a peamine siht oli välja töötada uusi programme ning suurendada vahepealsete aastate tagasihoidlikumat osalejate arvu. Pakkusime 10 haridusprogrammi/teematundi, lisaks ekskursioone ja erialateabekoolitusi. Kokku toimus 170 haridustegevust, osalejaid oli lasteaiast ametnikeni. Teematilistest

ekskursioonidest saab 2018. a välja tuua näitustega *100 aastat eesti kirjandust* ja *Maapäev 100* seotud ekskursioonid, lisaks neile toimusid elamuslikud hoidlatutvustused *Muuseumiöö* raames. Enim tellitud programmiks oli 2018. a põhikooli õpilastele loodud aktiivne otsimismäng *Aardejaht*, mis toimus ka vene ja inglise keeles. Arendamiseks kasutajate infopädevust ning oskusi raamatukogu kasutamiseks, pakkus RR põhikoolidele ja gümnaasiumidele 3 teemaprogrammi, mida on peetud kasulikuks, vajalikuks, sisukaks ning põhjalikuks. Viidi läbi ka erialateabekoolitusi tudengitele ja spetsialistidele, mis käsitlesid peamiselt õigusinfo allikaid. Avalikel tasuta koolitustel said osaleda lisaks tudengitele ka kõik teised huvilised. Lisaks loodi GIS-päevaks *National Geographicu* kaartidel põhinev võistluslik mäng, mida said mängida kõik külastajad ning mille variatsioon plaanitakse lülitada teematundide hulka. 2018. a teises pooles loodi RR-is haridustegevusse panustajate võrgustik, milles osalevad 16 töötajat. Võrgustiku eesmärgiks on regulaarsetel kohtumistel arendada oma õpetamis- ja juhendamisoskusi.

Kokkuvõtteks saab tõdeda, et aasta oli edukas: suurenes osalejate arv, loodi täiesti uusi ja taaselustati mitmeid varasemaid teematunde, lisaks sellele muutusid kõik haridustegevused haridusasutustele tasuta teenusteks. Positiivselt on mõjunud haridustegevuse võrgustiku loomine, mis on tekitanud ühtse meeskonna tunnet ning tõstnud programmide loojate ja läbiviijate enesekindlust.

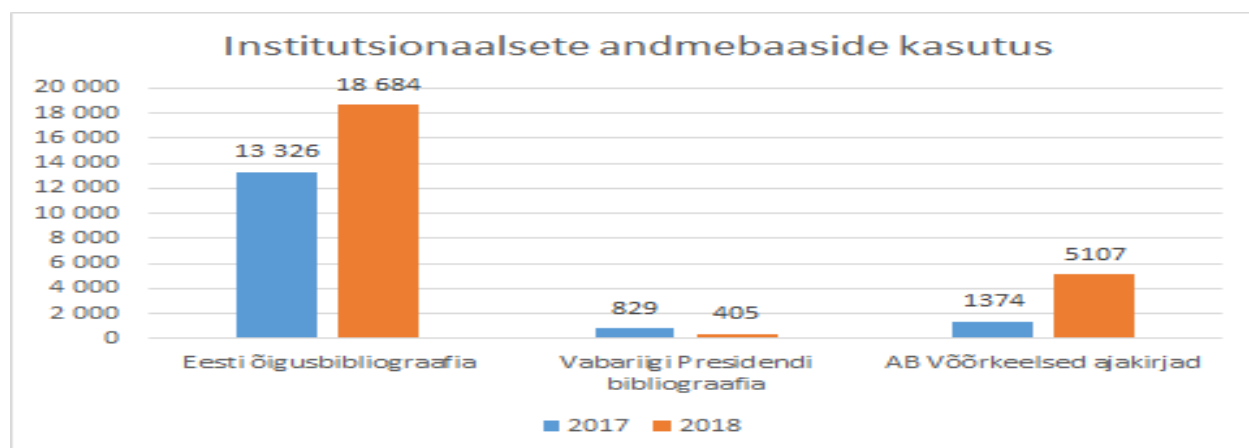
6. Avatud raamatukogukeskkond

Märgilise tähtsusega oli 2018. aastal raamatukoguhuone renoveerimisprotsessi algus. RR-i hoone valmis 1990-ndate alguses ja on ajastule iseloomulikult väga halva ehituskvaliteediga. Täna on muutunud tarbijakäitumine ja kliendiootus, mis nõuab avaliku teenuse ja ruumi uut moodi mõtestamist. Meie eesmärk on pakkuda lisaks tavapärasele raamatukoguteenustele mitmekülgsete võimalustega ruume õppimiseks, suhtlemiseks ja üritustel osalemiseks. Hoones on vaja luua tingimused erivajadustega inimeste teenindamiseks. Vabariigi Valitsuse eraldatud 1,3 miljonit eurot annab võimaluse renoveerimisprotsessi alustamiseks. Projekteerimine algab 2019. a, plaani järgi valmib projekt 1,5 aastaga. Ehitustööde lõpp on planeeritud aastaks 2025. RR-i hoone renoveerimise järel on eesmärk võtta kasutusele uuendatud hoidlasüsteem, kus hoidlate pind on maksimaalses kasutuses. Hoidlasüsteemis on tagatud kogude hoiustamiseks ja säilitamiseks vajalik kliimakeskkond ning võimalik laienemisruum. Teavikud on paigutatud optimaalselt, lähtudes kasutuse intensiivsusest ja teavikulaadide erivajadustest. Lisaks RR-i kogudele paigutatakse hoidlatesse ka Rahvusarhiivi Tallinnas paiknevad kogud.

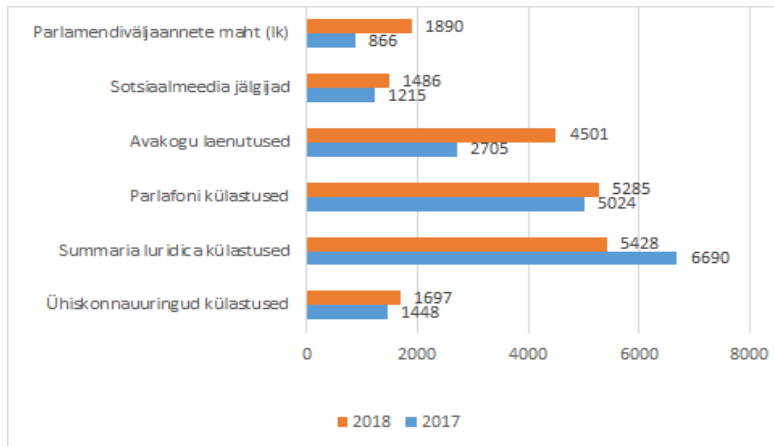
Strateegiaperioodi üks peamisi märksõnu oli *avatus*: RR-i hoone peab vastama kasutajate muutuvatele vajadustele. Eesmärgi täitmiseks oli kavas kujundada paindlikult kasutatavad ja sisuliselt eristatavad teenindusalad. **Humanitaarraamatukogu teenuse** eesmärk on tagada humanitaarvaldkonnaalase info kättesaadavus huvi- ja sihtrühmadele. Aruandeaastal lähtuti RR-i tegevusfookustest suurendada kogude ja teenuste kättesaadavust ning arendada teenusepõhist juhtimist. Kevadel liideti mitmed valdkondlikud ja teemapõhised teenused üheks ning kujundati ühtne humanitaarraamatukogu teenus. Alates 01.12.2018 loodi ka struktuuriüksusena **humanitaaria ja kunstide raamatukogu**, mille eesmärgi viivad ellu erialasaalid, kuhu on koondatud valdkondlik kompetents. Avakogudes on lugejatele kättesaadavad 128 000 teavikut. Keskmiselt vormistati mullu päevas 25 kojulaenutust (sh 4–5 noodiväljaannete laenutust). Uut võõrkeelset erialast kirjandust laekus aasta jooksul 811 nimetust, millest välisekspertide soovitatud moodustas 28%. Kutsuti kokku fookusgrupp humanitaarteaduste valdkonna sihtrühma kujundamiseks ning teadlastele, spetsialistidele, õpetajatele ja üliõpilastele suunatud humanitaarvaldkonna infovajaduste kaardistamiseks. Järjest enam on raamatukogu kujunemas

avatud õpikeskuseks, pakkumaks kogude baasil hariduslikku lisaväärtust. Aasta jooksul töötati välja kaks uut haridusprogrammi – *Humanitaarteaduste varasalvest* ja *Avastades raamatukogu kunsti ja muusikaga*. Jätkusid programmid *Raamatukoguralli läbi Austria, Saksamaa ja Šveitsi ning Vanad ja haruldased raamatud*. Eesti Vabariigi ja RR-i sajandat sünnipäeva tähistati mitmete tegevuste ning üritustega. Suurimaks ettevõtmiseks oli eesti kirjanduse mahuka ülevaatenäituse koostamine ning tutvustamine. Toimusid arvuka osavõtuga valdkondlikud suurüritused emakeelepäev ning GIS-päev. Traditsiooniliselt oli *Muuseumiöö* raames huvilistele avatud 8. korrus ning RR osales *Kirjandustänav festivalil* Kadriorus. 2018. aasta oli humanitaarraamatukogu teenusele edukas eesmärkide seadmise aasta, valmis arengukava järgmiseks kolmeks aastaks. Aasta lõpul kokku kutsutud humanitaarsaali arengu teemaline fookusgrupp andis rohkelt informatsiooni tervikliku teenuse kujundamiseks, humanitaarvaldkonna infokeskuse arendamiseks.

Sotsiaalia ja parlamendiraamatukogu eesmärk on tagada sotsiaalteaduste (õigus, politoloogia, sotsioloogia, majandus) ja rahvusvaheliste organisatsioonide alase teabe kättesaadavus riiklikele institutsioonidele, sh parlamendile, ning avalikkusele, sh Euroopa Liidu infokeskusena Euroopa Liiduga seotud tegevuse tutvustamine ning tasuta väljaannete levitamine. Koostöö partneritega oli mullu tihe, seda eeskätt Riigikogu Kantseleiga. Osaleti kahes suures projektis – kureeriti rändnäitust *Riigikogu 100* ja osaleti Riigikogu 100. sünnipäeva tähistava ajalooväljaande koostamis- ning kirjastamisprotsessis. Eesti Vabariigi 100. sünnipäevaga oli seotud Konstantin Pätsi bibliograafia koostamine ja parlamendi lugemissaali püsinäituse *Riigiraamatukogu 100* avamine. Viidi läbi 47 erinevat infoallikatealast koolitust ja üritust, peamiselt õiguse ja majanduse valdkonnas. Alustati *Riigikogu Toimetiste akadeemia* nimelise seminarisarjaga, et tutvustada väljaande võtmeteemasid spetsialistide abil. Liituti Eesti Teadusagentuuri algatatud kampaaniaga *Kust sa tead?*, mille eesmärgiks on innustada üldsust huvi tundma, millistel usaldusväärsel

faktidel põhinevad poliitikute jt ühiskonnategelaste seisukohad. RR-i sotsiaalmeediakanalis Facebook oleva konto jälgijate arv kasvas mullu 18%, s.o 1486-ni. See näitab, et raamatukogu kui kvaliteetse ja aktuaalse info kanal pakub aina rohkem huvi. EL-i jaotusmaterjale levitati 4140

eksemplari, mis on 415 eksemplari 2017. a levitatust rohkem. Koju hakati laenutama eestikeelseid raamatuid, mis võib olla kojulaenutuste kasvu põhjuseks. Võrreldes 2017. a-ga kerkis avakogu laenutuste arv 28%, s.o 4501 laenutuseni. Pääringute maht oli planeeritud samuti suurem, moodustades kõigest registreeritud pääringutest ca 50%. Kõige enam esitati mahukaid pääringuid parlamendi lugemissaalile. Jätkus

Eesti õigusbibliograafia (BIE) ja Vabariigi Presidendi bibliograafia (VPB) koostamine. Teenuse analüüsi tulemusena lõpetatakse andmebaasi Võõrkeelsed ajakirjad koostamine, kuna tegevus nõuab rohkelt ressursse ja on olemas alternatiivsed e-allikad.

Alustati uue mugavama kasutajakeskkonna loomisega avaliku sektori uuringuid kajastavale väljaandele *Ühiskonnauuringud*, et oleks võimalik luua ka kasutajate poolt paljusooitud arhiiv. Kokku tõusis institutsionaalsete andmebaaside kasutus mullu 42%. Kasutusstatistika näitab, et 2018. a kasvas märgatavalt BIE ja ka väljaande *Ühiskonnauuringud* kasutatavus. 2018. a-ks seatud eesmärgid täideti. Tuntavalt liiguti avatuse ja kasutajakesksuse poole, millest annab märku avakogu laenutuste ning koolitusmahu tõus. Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva tähistamiseks osaleti mitmes silmapaistvas projektis, mis annab sisuka panuse Eesti riigivalitsemise pärandi tutvustamise ja säilimisse.

Vana ja haruldase raamatu alase teenuse eesmärk on valdkondliku teabe kättesaadavaks tegemine, 2018. a lähtuti tegevusfookusest *Kogu lugu*. Vanaraamatuid tutvustati üldsusele 2 suurnäitusega, 5 saaliväljapanekuga, artiklite, haridusprogrammi ja loenguga. Töömahukas oli suurnäituse *100 aastat kirjandust* koostamine ning kaastööd tehti Eesti, Läti ja Leedu rahvusraamatukogude Balti kirjastusajaloo teemalise rändnäituse *Keelu alla! Balti raamat 1918–1940* ja Eesti Nahakunstnike Liidu näituse *Eesti kirjandus eesti köites* täiendamisel. Viidi läbi 9 haridusprogrammi *Vanad ja haruldased raamatud – mis need on?*. Soome Bibliofiilide Seltsi liikmetele tutvustati harulduste kogu, seda kajastati ka ajakirjas *Bibliophilos* (nr 4/2018). Aasta jooksul vastati 41 mahukamale pääringule. Atribuueerimise tulemusel avastati seni teadmata trükivariante ning tehti täiendusi ERB-i. Abistati teadureid, ajakirjanikke, bibliofiile ja mäluasutuste töötajaid bibliograafiate ning artiklite ettevalmistamisel.

Rahvusraamatukogu hoones on meie kasutajatele üheks oluliseks võimaluseks **lugejaarvutite kasutamine**. Teenus tagab ligipääsu internetile ja inforessurssidele ning hõlmab ligipääsu digitaalsele säilituseksemplarile autoriseeritud töökohta kaudu ja autoriseeritud töökohtade loomise võimaldamist teistesse säilituseksemplari seaduses ette nähtud raamatukogudesse. Vastavalt väljatöötatud järelevalvekorrale teostatakse autoriseeritud töökohtade üle järelevalvet. Suurimaks muutuseks 2018. a oli lugejaarvutite üleminek Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskuse (RMIT) haldusesse. Esmajoones muudeti lugejaarvutite profiili, et muuta arvutid töökindlaks ja lihtsamini hallatavaks. Teenuse pakkumisel on jätkuvasti kõige suuremaks puuduseks arvutikasutamise statistika puudumine, mis on vajalik teenuse paremaks kujundamiseks.

Lugejaarvutite töökohad vajavad turvaliseks kasutamiseks autentimis- ja autoriseerimissüsteemi ning selle sidumist kasutajate haldussüsteemiga (SSO). Samuti on vajalik arendustöö autoriseeritud töökohtadel sisselogimiseks, mis lähtub autoriseeritud töökoha parooliga kaitstuse nõudest.

Strateegiaperioodi üks peamisi sihte oli teenuste kujundamine vastavalt meie kasutajate ootustele ning klientide tagasiside väärtustamine. Selleks oleme loonud avalikke teenuseid hõlmavate kasutajauuringute korraldamise süsteemi. **Rakendusuuringu** ja analüüside koostamises oli 2018. a eesmärgiks otseste avalike teenuste soovitusindeksi (SI) uuringute korraldamine. Aasta

2018	Soovitusindeksiga mõõdetud olulised avalikud teenused	Vastuste arv	Soovitusindeks (SI)
1.	2018. a kokku	538	73%
2.	Koopiad	13	100%
3.	<i>Küsi meilt!</i>	45	96%
4.	Konverentsid	48	88%
5.	Haridusprogrammid	80	85%
6.	RVL	15	80%
7.	Laenutused	221	72%
8.	Oskuskeelepäev	30	70%
9.	Koolitused	25	56%
10.	Otsinguportaal	35	20%

teises pooles lisandus kasutatavate meetodite hulka fookusgrupi intervjuu ehk fookusgrupp: kokku kutsuti humanitaarraamatukogu arengut uuriv fookusgrupp. Soovitusindeks oli 9 mõõdetud teenuse põhjal 73,04%, vastajaid oli kokku 538. 2018. a tulemused olid meeldivalt kõrged, vaid otsinguportali (SI 20%) tulemus annab tunnistust vajadusest teenust 2019. a oluliselt parendada. Soovitusindeksi meetodi positiivseks omaduseks

on kindlasti ka vabade vastuste võimalus. Just seda töid parima kogemusena esile kõik soovitusindeksit mõõdikuna kasutanud teenusejuhid.

Teeninduskvaliteedi tagamiseks ja ühtlase teenindustaseme hoidmiseks ning kliendirahulolu tõstmiseks oli 2018. a eesmärkideks RR-i teeninduskoodeksi uuendamine ja teenuste kvaliteedi hindamine. Teeninduskoodeksit uuendati koostöös konsultatsiooni- ja koolitusettevõttega PRG Partners OÜ. Dokument kirjeldab raamatukogu ja klientide nägemust heast teeninduskultuurist ja teeninduspõhimõtteid kolmes teeninduskanalis, milleks on vahetu suhtlus, telefonisuhtlus ja kirjalik suhtlus. Teeninduskoodeksi põhimõtete kinnistamiseks viidi koostöös PRG Partners OÜ konsultantidega läbi koolitus *Aktiivne teenindus Rahvusraamatukogus*. Usume, et uuendatud teeninduskoodeksi rakendamine aitab tagada ühtlase ning püsiva teeninduskvaliteedi ja saavutada kõrge kliendirahulolu.

6.1. Kultuurikeskus. Kommunikatsiooni- ja turundustegevus

RR-i kui kultuurikeskuse peamiseks fookuseks 2018. a oli nii Eesti Vabariigi kui ka Rahvusraamatukogu 100. aastapäeva väärikas tähistamine.

Konverentsikeskuse eesmärk on kultuurikeskuse toimimise tagamine, pakkudes tehnilist tuge, kvaliteetset teenust ja keskkonda ürituste korraldamisel. 2018. a tegeleti ka palju teenuse arendamisega, nii sise- kui ka välisklientidele kasutajasõbralikumaks ja efektiivsemaks muutmisega. Juubeliaastal toimus raamatukogus mitmeid suuremaid üritusi, nt *Tallinn Music Week*, *Jazzkaar*, *juubelikonverents* ja *juubeligala*. 2018. a oli RR-is 453 välisprojekti. Siseprojektide koguarvu (471) iseloomustab RR-i haridus- ja koolitustegevuste mahu suur tõus.

Tänu 2018. a tehtud muudatustele suudab konverentsikeskus pakkuda stabiilset ja kliendi vajadustele suunatud teenust. Paranenud maine, head kliendisuhed ning leitud uued kliendid loovad soodsa pinnase tööks 2019. a.

Turunduse ja kommunikatsioonitegevuste eesmärk on viia teadmised RR-i teenustest ja olemusest võimalikult laia sihtrühmani ning kujundada raamatukogu kui avatud, usaldusväärse, kaasaegse, kasuliku ja sõbraliku asutuse mainet. Juubeliaasta tähtsündmusteks olid Rahvusraamatukogu päev Vabaduse väljakul, rahvusvaheline konverents *Imagine a National Library (juubelikonverents)*, juubeligala 22. novembril koos juubelinädalaga ja Piret Lotmani monograafia *Eesti Rahvusraamatukogu 1918–2018* ilmumine. Eesti Rahvusringhäälinguga koostöös jõudsid juubelinädalal raamatukogust otse-eetrisse *Terevisioon*, raadiosaade *Rahva omakaitse*, lisaks saatesari *Sada aastat raamatuid* ja *Rahvusraamatukogu 100* radioklipid. Juubeliaastal oli kasutusel eraldi logo, mida kasutati läbivalt kõikides turundus- ja kommunikatsioonimaterjalides. Lisaks avati aasta alguses siseterviserada *RRRada*, aprillis toimus Tallinna raamatumess, mais *Muuseumiöö*, terve aasta jooksul kultuuriprogramm *Sõnameistrid seitsmendal*, sotsiaalmeedia ja otsepostituste abil kaasati uusi sihtgrupe. Juubeliaastale hinnangu andmine ei ole võrreldav tavalise aastaga, kuid siiski saab teha mõned järeldused. Esiteks on inimesed positiivse arvamuse kujundamisel vastuvõtlikumad, kui teave saabub mitmest allikast korraga. Teiseks on tulemuslik juba kaasatud gruppide kujundamine raamatukogu lojaalseteks kasutajateks. Kolmandaks jääb 2018. aastast kõlama tõdemus, et lugejad ei tea (või ei usu), et RR-ist saab teavikuid koju laenutada. Selle teadmise ja ka teiste pakutavate teenuste viimine sihtgruppideni on jätkuv ja järjepidev töö.

Ka **näituste korraldamine** oli mullu juubelihõnguline. Juubeliaastat tähistav suurnäitus *100 aastat kirjandust* andis ülevaate eesti kirjandusest aastatel 1918–2018 poole tuhande raamatu näol. Näitus *Keelu alla! Balti raamat 1918–1940* võimaldas tutvuda kolme Balti riigi kirjastustegevuse ja raamatutoodanguga omariikluse esimesel perioodil. Ühisnäituse korraldasid Eesti, Läti ja Leedu rahvusraamatukogud koostöös Tallinna Ülikooli ja Vilniuse Ülikooliga. Eestimaa Ajutisele Maanõukogule ehk Maapäevale pühendatud näitus *Maapäev 100* andis ülevaate Eesti omariikluseni viinud sündmustest. Näitus korraldati koostöös Riigikogu Kantseleiga. Mai Levini kureeritud juubelinäitusel *Vive Tolli 90* eksponeeriti graafikat, illustratsioone, ekliibriseid ja raamatute makette. Rahvusraamatukogu galaõhtuks seati peanäitusesaali üles Wiiralti preemia võidutööde näitus RR-i kogudest (viitega 2019. a seitsmendat korda toimuvale Wiiralti preemia väljaandmisele). Traditsioonilistest konkurss-näitustest toimus 2018. a iga-aastane Eesti kauneimate raamatute konkurss.

Galeriides toimus palju häid partnernäitusi, nt *Eesti kirjandus eesti köites, Sajad raamatud* (EV 100 ametlik kunstiprogramm), Viktor Gurovi isikunäitus *Tänavakeel, jalutavad tekstid, hakitud kommunikatsioon. Tallinn II*, Kadi Kiipuse isikunäitus *Sümbioos*, samuti *Peatükk Andres Eilarti kunstikogust. Suurnäitus 1960.–1970. aastate kunstiuuendusest*, Asko Künnapi isikunäitus *Ma olen ennast ära tüüdanud*, Jaan Pärna isikunäitus jpt. Saatkondadest tehti koostööd Tšiili, Armeenia, Austraalia, Austria, Ameerika, Leedu, Tšehhi, Slovakkia ja Gruusia esindustega Eestis, toomaks Rahvusraamatukokku häid väliskultuure tutvustavaid näitusi. Valmis näitusteenuse strateegia, mille järgi edasi tegutseda ja luua kindel loogiline seos suuremate kogude näituste korraldamise ja partnernäituste vahel. Terve aasta jooksul tehtud suur töö võimaldas RR-il üritustega väarikalt silma paista ning meediapildis arvukalt figureerida.

Kirjastamistegevuse eesmärk RR-is on parlamendi väljaannete ja RR-i kogusid tutvustavate väljaannete kirjastamine, Eesti kultuurilugu käsitlevate uurimuste ja raamatukogundus- ning infoteadusalaste väljaannete kirjastamine. Riigikogu Kantseleiga koostöös ilmus 2018. a neli väljaannet: jaanuaris ja juunis EPUB- ning PDF-vormingus *101 lühielulugu: Riigikogu XIII koosseis* ja ingliskeelne *101 biographies: the 13th Riigikogu*, ajakirja *Riigikogu Toimetised* numbrid 37-38 ning *Riigikogu valimiste käsiraamat 2019*. Jätkus töö väljaandega *I Riigikogu: elulood*. Oluliseks sündmuseks oli Piret Lotmani rahvusraamatukogu tekke- ja kujunemislugu käsitleva monograafia *Eesti Rahvusraamatukogu 1918–2018* ilmumine. Samuti üllitati Piret Lotmani monograafia kokkuvõtlik ingliskeelne tõlge *National Library of Estonia 1918–2018*. RR-i väljaannetest nägid ilmavalgust ka *Eesti Rahvusraamatukogu aastaraamat 2017* ning kinkeraamat *Eesti Rahvusraamatukogu pärlid / Pearls of the National Library of Estonia*. Koostöös Eesti Raamatukoguhoidjate Ühinguga ilmus 6 numbrit ajakirja *Raamatukogu*. RR-i kirjastusnõukogu koosolekul novembris otsustati, et kõik RR-i väljaanded tehakse avalikult internetis kättesaadavaks alates ilmumispäevast. Kahjuks ei jätkunud 2018. a kirjastamisplaani täies mahus täitmiseks piisavalt ressursse. Sestap lükkusid lisaks kahele Riigikogu väljaandele 2019. a-sse ka RR-i toimetiste 16. numbrit ja raamatu *Tallinn 17.–19. sajandi illustratsioonidel* ilmumine. Ajakirja *Raamatukogu* hakatakse 2019. a-st üllitada nii võrguväljaandena kui ka trükitud kujul (nõudetrükina). Võrguväljaande uued numbrid tehakse nüüd ilmutistest alates kõigile kättesaadavaks.

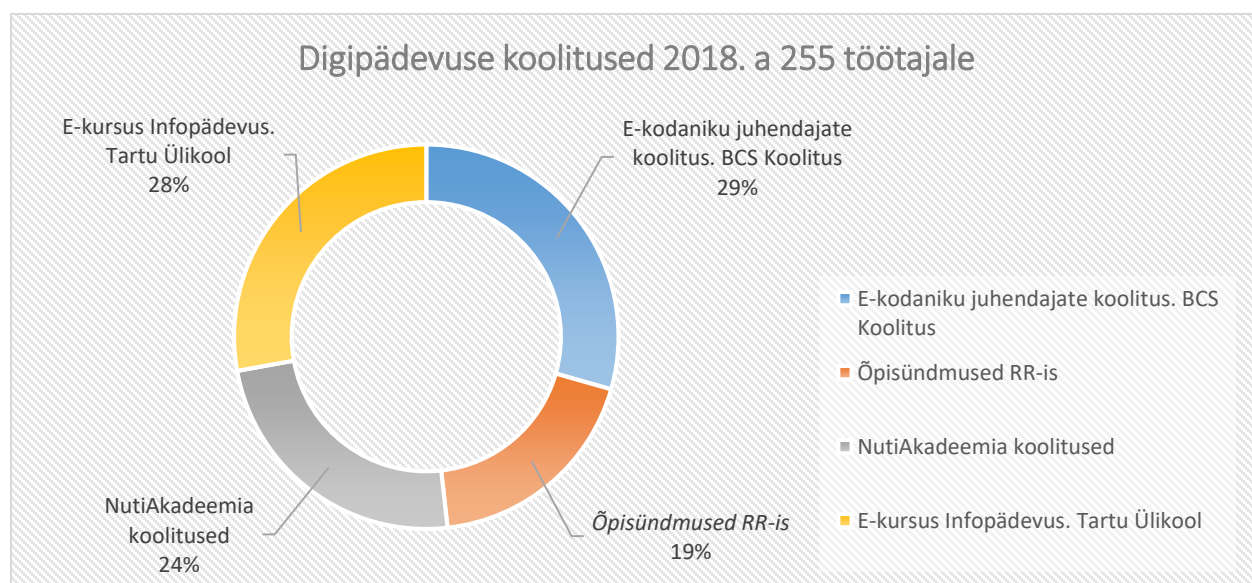
7. Organisatsiooni arendamine

Strateegia 2019–2021 loomine. 2018. aasta oli uute sihtide seadmise aasta. Tegemist oli strateegiaperioodi viimase aastaga ja tehtut hinnates ning analüüsidest sai selgeks, et kiiresti muutuv maailmas on viie aasta pikkune periood liialt kaugeleaatav ning toob eeldatavalt kaasa vajaduse mitmeid plaane ümber mõtestada. Sündis otsus koostada strateegilised sihid järgnevas kolmeks aastaks ning seada mitmetasandilisi eesmärke. Koostati lühike, neljast põhisuunast koosnev alusdokument, mida toetavad organisatsiooni sisemiste tegevuste täpsemaks planeerimiseks kuus alamstrategiadokumenti: kogude kujundamine, humanitaaria raamatukogu, sotsiaalia raamatukogu, andmestrateegia, kogude pikaajaline säilitamine ja personalistrateegia. Organisatsiooni kasvamise ning arengu vaates oli kõige olulisemaks ja tulemuslikumaks aga protsess ise, mis toimus laialdase kaasamisena, kus osales üle 100 RR-i töötaja. Esmalt analüüsiti eelmist strateegiat, tehti vajalikud järeldused ning seejärel asuti juba uute sihtide analüüsimise ja sõnastamiseni. Kaasamine ja koostegemine aitab kindlasti kaasa seatud eesmärkide omaksvõtmisele, mis omakorda tagab ka soovitud tulemused ning arusaamise, kuidas soovitud tulemusteni jõuda.

IT-teenuse üleminek RMIT-i haldusalasse. 2018. a tegid Kultuuriministeerium ja Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskus (RMIT) ettepaneku viia RR-i IKT taristu osakonna ja IT arenduskeskuse ametikohad üle RMIT-i, et asuda selle baasil moodustama kultuurivaldkonna IT-tiimi. Paralleelselt töötajate üleviimisega alustati mullu RR-i IT-teenuste kaardistamist ja raamatukogu põhitegevust toetavate teenustasemetek fikseerimist. Teenuste tellimise, aruandluse ja kasutajatoe mudelid ning mahud fikseeritakse kolmepoolses lepingus. 2018. a lõpuks olid RMIT-i teenusteportfelli üle viidud raamatukogu arvutitöökohad, võrguteenused ja töötajad. 2019. a toimub arenduste ja äriteenuste teenustasemetek ja protsesside kokkulepete sõlmimine ning arvutitöökohtade lepingu sõlmimine. RR-le tagab see muutus eelkõige ühtlasema ja järjepidevama

IT-teenuse. Tänu Kultuuriministeeriumi IT konsolideerimisprojekti lisafinantseerimisele saab RR kasutada täiendavaid vahendeid riistvara ja tarkvarakeskkondade uuendamiseks, kaasaegsele tasemele viimiseks. Oluline osa RR-is kasutatavast riistvarast on oma kasuliku eluea tänaseks paraku ületanud.

Juhtimissüsteemi projekt. 2017. a lõpul algas koostöös Rahandusministeeriumiga RR-i juhtimissüsteemi arendamise projekti ettevalmistamine. Projekt kestis 2018. a maist detsembrini. Töö eesmärgiks oli juhtimissüsteemi seniste elementide sisu ja sobivuse, samuti omavahelise kooskõla ülevaatamine ning vajadusel parendamine. Projekti raames loodi uus eelarvestamise ja eelarve aruandluse kord, vaadati üle teeninduskoodeks ning toimusid teeninduskvaliteedikoolitused. Töö lõpptulemusena valmis RR-i juhtimissüsteemi terviklik kirjeldus, milles on kirjeldatud kõik selle elemendid ja juhtimistegevuste aastakalender, samuti vastutus juhtimissüsteemi ajakohasena hoidmise ja arendamise eest ning juhtkonnapoolse ülevaatuse kord. Juhtimissüsteemi arendamise projekti rahastati Euroopa Sotsiaalfondi institutsioonide ja organisatsioonide arendamise meetmest.

2018. a käivitatud digipädevuste programmi eesmärgiks on RR-i töötajate digipädevuste arendamise toetamine, pakkumaks meie kasutajatele professionaalseid teenuseid ning kvaliteetset lugejateenindust. Loodi digipädevuste hindamismudel, mis kombineeriti HITSA digipädevuse mudeli ja DIGCOMP-i digipädevuse enesehindamise raamistiku põhjal. 2018. a esimesel poolel toimus laiapõhjaline digipädevuste testimine, milles osalesid 223 töötajat. Programmis oli viis moodulit: digimaailma põhitõed, infopädevus, digitaalne sisu, küberturvalisus ja digitaalne eluviis. Kasutati ka asutuseväliseid koolitusi: NutiAkadeemia nutikoolitused (61 töötajat), BCS Koolituse *E-kodaniku juhendajate koolitus* (75 töötajat), Tartu Ülikooli raamatukogu *e-kursus Infopädevus* (71 töötajat) ja õpisündmused RR-is (48 töötajat). Edaspidi hakkab RR-is digipädevuste taseme määramine toimuma uue töötaja värbamisel juba värbamisprofiilis. Digipädevuste programmis 2018. a-ks püstitatud eesmärgid said täidetud. Personali digipädevuste arendamine jätkub 2019. a.

RR on juhtimissüsteemilt **teenusepõhine organisatsioon**. 2018. a jätkati teenuste portfelli halduse põhimõtete kinnistamist. Aasta alguses viidi läbi teenuste laiapõhjaline analüüs, mis andis vajaliku

sisendi mitmete organisatsiooniliste muudatuste läbiviimiseks. RR-i avalikud teenused on kirjeldatud ja kooskõlas MKM-i avalike teenuste registri näitajatega. 2018. a töötati välja teenuste kvaliteedinäitajate süsteem, mis lähtub RR-i strateegiast 2019–2021 ning toetab raamatukogu valdkondlike eesmärkide elluviimist. Loodi RR-i toimetamisüsteem, kus määratleti mõõtmiste tasandid ja vastavad mõõdikud: organisatsiooni toimivuse tasandi tulemusindikaatorid (KPI-d, Key Performance Indicators) aasta tegevuseesmärkide täitmise jälgimiseks, valdkondlike strateegiate mõõdikud ning teenuste ja protsesside tasandi teenuste kvaliteedinäitajate süsteem. Otseste avalike teenuste kvaliteedi hindamise aluseks on Vabariigi Valitsuse koostatud *Otseste avalike teenuste kvaliteedi hindamise juhis*. Käivitatud protsessid on oluliseks aluseks uute eesmärkide püstitamisel ja teenuste järjepideval hindamisel ning arendamisel. Teenuspõhise organisatsiooni põhimõtete kinnistamiseks toimus ümarlaua vormis viis üritust, tutvustamaks uusi juhtimisvahendeid ning arendamaks teenusejuhtide oskusi teenuste juhtimiseks, analüüsimiseks ja arendamiseks.

Finants- ja juhtimisarvestuses oli 2018. a suures plaanis edukas. RR-i juhtimissüsteemi osana koostati töökord *Eesti Rahvusraamatukogu eelarve väljatöötamine, selle täitmise jälgimine ja regulaarne aruandlus*. Töökorras lepidi kokku eelarve väljatöötamise, täitmise jälgimise ja regulaarse aruandluse koostamise üldpõhimõtted ja määrati kindlaks vastutusvaldkonnad, mis peaksid tagama eelarve sihipärase kasutamise. Tegevuspõhise kuluarvestuse juurutamiseks tutvuti teiste avaliku sektori asutuste kogemustega ja võimaliku tarkvaralahendusega KAIS. Mullu läbi viidud tegevuste ajakaardistamine andis olulise sisendi tegevusteks/teenusteks kasutatava ajaressursi hindamiseks. Tegevuspõhise kuluarvestuse juurutamine osutus keerulisemaks, kui algselt eeldati. Kõikide ressursside seostamine tegevuste ja teenustega ning kulumudeli koostamine toimub 2019. a.

Lisa 1. RR-i kogude arvestus

1.	FÜÜSILISED KOGUD	Kogude seis 01.01.2017	Lisandumine	Kustutamine	Kogude seis 01.01.2018	Lisandumine	Kustutamine	Kogude seis 01.01.2019
1.1	Kasutuskogud	3 230 345	32 114	33 314	3 229 145	31 003	12 080	3 248 068
1.1.1	Raamatud	1 976 606	13 780	18 118	1 972 268	14 953	5350	1 981 871
1.1.2	Jadaväljaanded	314 242	4329	6989	311 582	3690	4512	310 760
	sh ajakirjad	136 483	1885	1462	136 906	1588	2131	136 363
	sh ajalehed	20 508	243	33	20 718	263	28	20 953
	sh jätkväljaanded	157 251	2201	5494	153 958	1839	2353	153 444
1.1.3	Tehnikakirjanduse erilaadid	5024	0	0	5024	0	0	5024
1.1.4	Kaardiväljaanded	28 761	1007	2	29 766	586	62	30 290
1.1.5	Noodiväljaanded	124 902	568	106	125 364	513	5	125 872
1.1.6	Graafikateavikud	165 750	7099	0	172 849	6732	0	179 581
	sh trükigraafikateavikud	137 278	7058	0	144 336	6706	0	151 042
	sh originaalgraafikateosed	28 472	41	0	28 513	26	0	28 539
1.1.7	Käsitõlkekirjad ja arhivaalid	8431	0	0	8431	0	0	8431
	sh käsitõlkekirjad	170	0	0	170	0	0	170
	sh arhivaalid	8261	0	0	8261	0	0	8261
1.1.8	Muud teavikud	522 907	3 969	3 540	523 336	2 762	0	525 973
	Paberil kokku	3 146 623	30 752	28 755	3 148 620	29 236	10 054	3 167 802
1.1.9	Auvised	61 732	1334	208	62 858	1756	33	64 581
	sh audiaalteavikud	56 209	1209	15	57 403	1501	17	58 887
	sh kombineeritud auvised	5523	125	193	5455	255	16	5694
1.1.10	E-teavikud (füüsilisel kandjal)	2656	19	0	2675	11	10	2676

	sh CD-ROM-id	2500	19	0	2519	10	8	2521
	sh disketid	156	0	0	156	1	2	155
1.1.11	Mikrovormid	19 334	9	4351	14 992	0	1983	13 009
	sh mikrokaardid	13 674	9	4224	9459	0	1959	7500
	sh mikrofilmid	5660	0	127	5533	0	24	5509
	Muud laadid kokku	83 722	1362	4559	80 525	1767	2026	80 266
1.2	Reserv- ja vahetuskogud	144 794	574	10 210	135 158	0	5846	129 312
1.2.1	Reservkogu	138 895	57	7782	131 170	0	1858	129 312
1.2.2	Vahetuskogu	5899	517	2428	3988	0	3988	0
1.3	Tagatiskoopiate kogu	5759	43	0	5802	0	0	5802
1.4	Kunstikogu*	174	7	1	180	1	0	181
1.4.1	Maalid	128	1	0	129	1	0	130
1.4.2	Skulptuurid	20	2	0	22	0	0	22
1.4.3	Tarbekunsteiteosed	26	4	1	29	0	0	29
Füüsilisel kandjal teavikuid kokku		3 381 072	32 738	43 525	3 370 285	31 004	17 926	3 383 363

2.	E-KOGUD	Kogude seis 01.01.2017	Lisandumine	Kustutamine	Kogude seis 01.01.2018	Lisandumine	Kustutamine	Kogude seis 01.01.2019
2.5.1	E-raamatud	217 702	29 122	0	246 824	6205	3513	249 516
2.5.1.1	Eesti e-raamatud	14 010	5445	0	19 455	6205	0	25 660
2.5.1.2	Välismaised e-raamatud	203 692	23 677	0	227 369	0	3513	223 856
2.5.2	Jadaväljaanded	78 363	5579	389	83 553	2580	0	86 133
2.5.2.1	Jätkväljaanded (Eesti)	1795	199	389	1605	255	0	1860
2.5.2.2	Ajakirjad	75 411	5361	0	80 772	1670	0	82 442
	sh Eesti	749	165	0	914	333	0	1247
	sh välismaised	74 662	5196	0	79 858	1337	0	81 195
2.5.2.3	Ajalehed (Eesti)	1157	19	0	1176	655	0	1831
2.5.3	Standardid (Eesti)	2377	303	0	2680	188	0	2868
2.5.4	Kaardi- väljaanded (Eesti)	949	607	0	1556	949	0	2505

2.5.5	Noodi- väljaanded (Eesti)	739	59	0	798	150	0	948
2.5.6	Graafika- teavikud (Eesti)	10 824	3541	0	14 365	2835	0	17 200
2.5.7	Käsikirjad ja arhivaalid (Eesti)	110	6	1	115	6	0	121
2.5.8	Muud väljaanded (Eesti)	1304	773	0	2077	816	0	2893
2.5.9	Helisalvestised (Eesti)	1992	332	0	2324	425	0	2749
2.5.10	Andmebaasid	47	2	0	49	2	0	51
2.5.10.1	Eesti	13	1	0	14	0	0	14
	sh RR-i loodud	11	1	0	12	0	0	12
2.5.10.2	Välismaised	34	1	0	35	2	0	37
2.5.11	Veebisaidid (Eesti)	66 038	6140	0	72 178	23 125	0	95 303
	E-teavikud kokku	380 445	46 464	390	426 519	37 281	3513	460 287
	sh Eesti e- teavikud (v.a füüsilisel kandjal)	102 057	17 590	390	119 257	35 942	0	155 199

* kunstikogu originaalgraafikateosed kajastatakse kasutuskogu graafikateavikutes

Lisa 2. RR-i 2018. aasta tulemusnäitajad

I Kasutajate rahulolu	2017	Eesmärk 2018	2018	Eesmärk 2019
Rahvusraamatukogu soovitusindeks	59%	65%	73%	75%

II Raamatukogu avatus ja külastatavus				
Teenus / tulemusnäitaja	2016	2017	2018	Eesmärk 2019
Raamatukoguhuone külastused	284 871	311 487	289 721	295 515
Lugemisala külastused	132 080	135 125	169 228	172 613
Uued registreeritud kasutajad	7433	8065	6732	7000
Haridustegevustest osavõtjate arv	2774	1950	3226	4000
Rahvusraamatukogu andmebaaside kasutamine	2 140 259	2 685 277	2 551 801	2 679 400
Kodulehe külastused	789 316	1 005 729	527 772	554 160
Lugemissaalid ja teeninduspunkt	15	11	11	11
Lugejakohad	552	559	561	561
sh lugeja arvutitöökohad	78	62	62	62
Lahtiolekuaeg päevades		280	277	278

III Avalikud teenused				
Teenus / tulemusnäitaja	2016	2017	2018	Eesmärk 2019
<i>Kasutajaks registreerimine</i>				
Lugejate andmebaasis lugejaid	47 327	48 733	47 466	47 000
<i>Teavikute laenutamine</i>				
Kojulaenutused	22 849	29 256	33 701	34 544
Laenutused kohalkasutuseks	34 967	29 750	26 260	26 400
Soovitusindeks	-	-	71,51%	75%
<i>Raamatukogudevaheline laenus</i>				
Väljaminev RVL. Tellimuste koguarv	382	394	465	480
Väljaminev RVL. Täitmisprotsent	92,1	99,0	98,0	99,0
Teenus / tulemusnäitaja	2016	2017	2018	Eesmärk 2019
Sissetulev RVL. Tellimuste koguarv	427	444	347	360
Sissetulev RVL. Täitmisprotsent	86,4	93,2	89,0	97,0
Soovitusindeks	-	-	80%	83%
<i>Päringuteenus Küsi meilt!</i>				
Teemapäringud	13 156	9066	430	500
Soovitusindeks	86,4%	66,7%	96%	85%
Veebivestluste arv		417	750	900
<i>Personaalne nõustamine</i>				
Nõustamiste arv		9	21	30
<i>Autoriõiguse tuvastamine</i>				

Päringute arv	21	40	40	40
Kättesaadavaks tehtud teoste arv hoolika otsingu tulemusel	-	-	115	200
Eesti kirjastajatele rahvusvaheliste standardnumbrite ISBN, ISSN, ISMN väljastamine				
Väljastatud standardnumbrite arv		7485	7678	
sh Kirjastajaportaali kaudu		5748	4846	
sh käsitsi väljastatud numbrid		1737	2832	
Haridustegevus				
Haridustegevuste arv	151	110	170	220
Haridustegevustest osavõtjate arv	2774	1950	3226	4000
Soovitusindeks	-	-	85%	85%
Täiendus- ja kutsekoolitus raamatukoguvõrgule				
Koolituste arv	28	22	9	16
Koolitustest osavõtjate arv	685	463	369	450
Tunnistusega lõpetanud raamatukogutöötajate arv / väljaantud tunnistuste arv	24	46	65	95
Soovitusindeks	78%	75%	56%	75%
Näitusteenus				
Galeriinäitused	39	33	31	30
Konverentsiteenus				
Ürituste arv	631	423	924	1000
Soovitusindeks	-	63,6%	88%	85%

IV Kogude kättesaadavaks tegemine					
Teenus / tulemusnäitaja	2016	2017	2018	Eesmärk 2019	
Humanitaarraamatukogu					
Välisekspertide soovitusel hangitud humanitaarteaduste alaste teavikute osakaal (%)			28%	30%	
Teenus / tulemusnäitaja	2016	2017	2018	Eesmärk 2019	
Avakogu laenutuste arv			7241	8000	
Sotsiaalia ja parlamendiraamatukogu					
Välisekspertide soovitusel hangitud sotsiaalteaduste alaste teavikute osakaal (%)			24%	30%	
Avakogu laenutuste arv			4501	5000	
RR-i andmebaaside maht ja kasutus					
Teenus / andmebaasi tulemusnäitaja	Selgitus	2016	2017	2018	Eesmärk 2019
Digitaalarhiiv DIGAR	nimetused	35 562	46 621	59 438	80 000

	maht terabaitides (TB)	53,4	66,2	99,8	
<i>Digitaalarhiivi DIGAR kasutamine</i>	Google Analytics (GA) seansid	227 673	299 024	365 942	400 000
Seansside arv digiteeritud väljaande kohta		3,48	3,58	4,09	4,5
<i>DIGAR-i Eesti artiklid</i>	nimetused	459	968	1925	2500
	numbrid		222 206	368 201	
<i>DIGAR-i Eesti artiklite kasutamine</i>	GA seansid	693 205	999 293	1 326 232	1 500 000
Seansside arv digiteeritud väljaande kohta		4,30	4,50	3,60	6,0
Väljaannete jooksev registreerimine rahvusbibliograafias (ERB)	kirjed	334 290	341 307	351 301	360 000
Jooksvalt ja retrospektiivselt registreeritavate väljaannete suhtarv	kokku	91%	89%	82%	90%
ERB-i kasutamine	GA seansid	296 794	251 730	228 393	230 000
Eesti Veebiarhiiv	veebisaidid	66 038	72 178	95 303	mahu kasv aasta jooksul: 20 TB
	maht terabaitides (TB)	9,8	24,9	42	
	URL-id (mln)	109	393	638	
Eesti Veebiarhiivi kasutamine	GA seansid	32 433	35 231	26 419	30 000
Otsinguportaal	andmekogude arv	190	547	698	
Otsinguportaali kasutamine	päringud	133 771	129 501	103 462	120 000
Otsinguportaali soovitusindeks		-	-	20%	30%
Teenus / andmebaasi tulemusnäitaja	Selgitus	2016	2017	2018	Eesmärk 2019
<i>Bibliographia Iuridica Estonica (BIE)</i>	kirjed	48 263	49 947	51 659	53 260
<i>Bibliographia Iuridica Estonica (BIE) kasutamine</i>	Google Analyticsi (GA) seansid	3608	5076	6357	6500
<i>Õigusartikleid välisajakirjadest</i>	kirjed	945	2579	16 055	Alates 01.01.2019 ei täiendata
<i>Õigusartikleid välisajakirjadest kasutamine</i>	GA seansid	51	502	1732	Alates 01.01.2019 ei täiendata

Vabariigi Presidendi bibliograafia (VPB)	kirjed	24 018	24 820	25 432	26 100
Vabariigi Presidendi bibliograafia (VPB) kasutamine	GA seansid	752	295	135	150
Andmebaas <i>Reprod</i>	kirjed	52 219	53 429	54 367	55 300
Andmebaasi <i>Reprod</i> kasutamine	GA seansid	181	206	270	290
EL-i küsimused ja vastused	kirjed	356	381	378	385
EL-i küsimuste ja vastuste kasutamine	GA <i>pageview</i>	6598	7900	7760	8000
Eesti mikrofilmide register EMIFIR	rullid	5006	5007	5007	5010
EMIFIR-i kasutamine	päringud	1055	53	424	50
Avaandmetena avaldatud andmekogud		0	3	3	3
sh avaldatud temaatilised kogumid		0	20	25	25
Avaandmete kasutamine	veebilehe külastatavus	0	352	1136	1500
Koostöös teiste raamatukogudega loodud andmebaasid					
RR-i kogudest kajastatud e-kataloogis ESTER	protsent		77	78,5	80,8
RR-i teavikud e-kataloogis ESTER	nimetused	1 248 642		1 283 392	1 315 653
RR-i teavikud e-kataloogis ESTER	eksemplarid	2 484 191		2 533 862	2 625 683
Eesti märksõnastik EMS	kirjed	59 577		60 267	60 668

V Turundustegevus ja kirjastamine					
Tulemusnäitaja	Selgitus	2016	2017	2018	Eesmärk 2019
Uudiskirja saajate arv	üldarv		45 034	50 495	50 500
Sotsiaalmeedia jälgijad	üldarv	3228	4505	5895	7075
Väljaannete kirjastamine					
Ilmunud väljaanded	nimetused	10	8	9	13
Võrguväljaanded	nimetused	42	8	4	6
Ajakiri <i>Raamatukogu</i>	numbrid	6	6	6	6

VI Kogude kujundamine ja säilitamine					
Tulemusnäitaja	Selgitus	2016	2017	2018	
<i>Teavikute komplekteerimine</i>					
Füüsilisel kandjal teavikute (v.a säilitusekssemplar) komplekteerimise maht		16 293	21 473	22 112	
sh arvelevõetud füüsilisel kandjal Eesti teavikute (v.a säilitusekssemplari) arv				16 041	
Litsentsiandmebaaside hankimine	nimetused	36	37	39	
Andmebaasi kasutuskorra hind (maksumus eurodes jagatud kasutuskordade arvuga)	-	-	11,28	10,8	
Komplekteerimiseelarve osakaal RR-i eelarvest	protsent	-	6,5	5,7	
<i>Füüsilisel kandjal säilitusekssemplari keskuse teenus</i>					
Säilitusekssemplaride arv	-	17 820	10 641	8891	
<i>Digitaalse säilitusekssemplari kogumise teenus</i>					
Kogutud trükifailide osakaal võrreldes füüsilisel kandjal kogutud teavikutega	raamatud	-	99,8%	104,1%	
	ajalehed	-	90%	98,2%	
	ajakirjad	-	85%	96,9%	
	jätkväljaanded	-	47%	114,3%	
	kaardid	-	72%	95,2%	
	noodid	-	93%	81%	
<i>Teavikute kataloogimine</i>					
Rahvusteavikud	kirjed			9334	
Tulemusnäitaja	Selgitus	2016	2017	2018	
Välisteavikud	kirjed			3703	
Retrospektiivne kataloogimine	kirjed			40 434	
Kataloogitud teavikute koguarv	kirjed			53 417	
Tulemusnäitaja					
Selgitus	2016	2017	2018	Eesmärk 2019	
<i>Raamatute ja pabermaterjalide konserveerimine, köitmine ja ennetav säilitamine</i>					
Desinfitseeritud	teavikud	0	0	125	
	lehed	334	1256	2319	

Valmistatud säilitusümbrised	ümbrised	2032	2815	3122	2500
Kiletatud trükised	teavikud	7615	5907	5071	500
	plakatid	97	75	50	
Konserveeritud köidetud trükised	kokku	576	399	426	
Valmistatud uued köited	kokku	3046	5590	5221	
Koopiaste valmistamine					
Digiteeritud maht aastas	leheküljed	369 650	426 000	530 550	550 000
	nimetused	3300	5200	6200	
	maht (TB)	8,93	7,11	14,3	
Digiteeritud maht kokku	leheküljed	2 359 750	2 785 750	3 316 300	
	nimetused	21 900	27 100	33 300	
	maht (TB)	40,25	47,36	61,66	
	filmikaadrid	0	633	0	
Rahvusraamatukogu digitaalkogude osakaal ERB-i alusel	-	-	10%	12,7%	
Soovitusindeks		54%	-	100%	95%

VII Arendustegevus					
Teenus / tulemusnäitaja	Selgitus	2016	2017	2018	Eesmärk 2019
<i>Erialaterminoloogia vahendamine</i>					
Raamatukogusõnastiku andmebaas	kirjete koguarv	6516	6552	6590	6630
Raamatukogusõnastiku kasutamine	päringute arv	62 172*	91 402*	16 131	16 150
<i>Erialastandardite koostamise koordineerimine</i>					
Avaldatud info- ja raamatukogunduse standardid	nimetused	1	0	1	2
Teenus / tulemusnäitaja	Selgitus	2016	2017	2018	Eesmärk 2019
<i>Statistikateenus</i>					
Raamatukogustatistika andmebaas	kirjed	994	992	1143	1135
<i>Rakendusuringute ja analüüside koostamine</i>					
Rakendusuringud	kokku	15	15	15	16
	sh soovitusindeks	15	15	14	15
	sh fookusgrupp			1	1

Arendusprojektid					
	Selgitus	2016	2017	2018	Eesmärk 2019
KOKKU		5	6	15	24
sh RR-is	1. Veebinäituste platvormi arendus 2. Kirjastajaportaali (II ja III etapi arendused) 3. Broneerimiskeskonna analüüs 4. Goobi arendus 5. Siseveebi analüüs 6. RFID-raamatukaitse süsteemi arendus 7. DIGAR-i (DEA) vaaturi ärianalüüs 8. Veebiarhiivi ärianalüüs 9. Digitaalarhiivi äri- ja detailanalüüs 10. RR-i koduleht	3	3	10	18
sh Eestis	1. E-väljaannete laenutuse ärianalüüs 2. Vaegnägijate lugemisvõimaluste arendamine (analüüs ja arendus) 3. Raamatukogudevaheline laenus (ettevalmistus) 4. <i>Riigi Teataja</i>		2	4	5
sh rahvusvahelised projektid	<i>Baltic Sea Cooperation for Information Management within the ALM Sector</i>	1	1		
	<i>Digital Approaches in Cultural Heritage</i> (Läänemere maade Nõukogu toetusega arendusprojekt)			1	1

VIII Organisatsioon ja personal	2015	2016	2017	2018
Töötajad	309	297	282	276
sh raamatukoguhoidjad	253	241	232	223
sh muud kvalifitseeritud spetsialistid	27	25	23	28
sh muud töötajad	29	31	27	25
Koosseisulised ametikohad	303,80	274,05	261,35	252,4
sh raamatukoguhoidjad	249,80	228,55	220,35	208,4
sh muud kvalifitseeritud spetsialistid	28	24	23	28
sh muud ametikohad	26	21,5	18	16
Raamatukoguhoidjad ja kvalifitseeritud spetsialistid hariduse järgi				
kõrgharidusega	222	216	206	212
sh raamatukogundusliku kõrgharidusega	186	114	95	97
sh raamatukogundusliku rakenduskõrgharidusega	4	4	5	3
kesk- ja keskeriharidusega	58	50	44	31
sh raamatukogundusliku keskeriharidusega	4	4	6	3